

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend...

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

KERKELIJK LEVEN / M. te Velde

In dit nummer:

KERKELIJK LEVEN **341**

M. te Velde

Overvloed van werk voor
predikanten!

MEDITATIEF **345**

O.W. Bouwsma

Aanhanger

WANDELEN MET GOD **346**

B. Luiten

Vergeving of ontkenning

SCHRIFTSTUDIE **348**

T.S. Huttenga

Jezus' doop
en die van ons

KERKGESCHIEDENIS **351**

H. Veldman

Menno Simons

{1496-f 561} 2 (slot)

OPVOEDING EN ONDERWIJS **355**

J. de Meij/G.J. Westrik

Waarin is de GHBO-V
gereformeerd? 2 (slot)

en verder...

Boekbespreking

Kort verslag

Meegelezen

OVERVLOED VAN WERK VOOR PREDIKANTEN!

Er is in de komende jaren een ruim aanbod van afgestudeerde theologen. Geen reden voor paniek-reacties. Maar wel aanleiding om eens grondig naar ons kerkelijk personeelsbeleid te kijken. Vorige week zette ik de vragen rond een eventueel 'predikanten-overschot' in een wat breder kader. Vandaag komen we weer terug bij de (a.s.) predikanten. Er is voor hen overvloed van werk! Maar hoe?

Verkleining predikantswijken?

Het beschikbaar zijn van een ruim aantal predikanten moet niet zonder meer leiden tot het verlagen van het aantal kerkleden per predikant. Altijd is éérst een inventarisatie van werk en menskracht in de diverse categorieën nodig, zo zagen we in het artikel van vorige week.

Maar dan is het vervolgens niet uitgesloten dat er in de toekomst méér predikantsplaatsen bijkomen door verkleining van de predikantswijken. Daarbij zijn dan twee dingen belangrijk.

Allereerst vormen de simpele aan-

tallen kerkleden hier niet een goed criterium. Een predikant in een wijk van 400 zielen in een 'tweemans-gemeente' kan het zwaarder hebben dan een collega die alleen voor een gemeente van 500 zielen staat. Je moet immers ook op twee andere gegevens letten: a. het aantal adressen of pastorale eenheden; b. de zwaarte van de pastorale problematiek in de gemeente.

Het aantal pastorale adressen is vooral in de grote steden de laatste jaren met sprongen omhoog gegaan. In gemeenten met veel studenten en andere alleenstaanden bijvoorbeeld heeft een predikant soms 300 of nog meer adressen te

bewerken. **Het** is onverantwoord **om** dan de mankracht simpel te bepalen aan de hand van de kale ledental-cijfers.

Alleen bij een goed inzicht in de omvang en **aard** van het werk in een gemeente **kun** je zien, of er al of **niet een** predikant **bij** moet komen. Volgens mij doen **kerkeraden** er goed aan als ze over **déze** aspecten vooral met **hun** gemeente doorpraten. Niet de pure getallen, maar het inhoudelijke werk **moet** voor de gemeente worden neergezet. Alleen **dat** kan haar op geestelijke wijze motiveren om voor een extra predikant het geld op te brengen.' in de tweede plaats, **laten** we geen (extra) predikanten bevestigen **zonder g& bezinning** op hun takenpakket en hun werkwijze. Een

KERNREDACTIE:

PROF. DR. M. TE VELDE,
DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP.

OVERIGE REDACTIELEDEN:

DRS. R. TER BEEK, DRS. B. BOS,
DRS. A.L.Th. DE BRUIJNE, DRS. B. LUITEN,
PROF. DR. C.J. DE RUIJTER,
DS. A. DE SNOO.

MEDEWERKERS:

J.J.D. BAAS, DRS. C.J. HAAK,
J.M. DE JONG, DRS. J. SMELIK,
DRS. H. VELDMAN.

REDACTIE-ASSISTENT:

W.L. DE GRAAFF, Wortmanstraat 138, 8265
AG Kampen, Tel. (038)3331201.

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan:
De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA te Kampen.

ADMINISTRATIE/ADVERTENTIES:

Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre B.V.,
Postrekening 406040 t.n.v.,
De Reformatie, Goes, Postbus 25, 4460 AA
Goes. Tel. (0113) 215591.

ABONNEMENT:

f 85,75 per jaar; f 46,25 per halfjaar; studenten f 70,25 per jaar (binnenland). Buitenland: f 144,50 per jaar (zeepost).

Een abonnement kan per maand ingaan, maar slechts beëindigd worden uiterlijk twee maanden voor het verstrijken van de betalingstermijn (opzegging van jaarabonnement vóór 1 november, van een halfjaarabonnement vóór 1 juni).

Losse nummers f 1,95 (excl. porto).

De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij de Stichting Bralectah. Tel. (0521) 515946.

ADVERTISEMIES:

Prijs: f 0,84 per mm. Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

ISSN 0165-5191

mens kan **zijn** tijd maar **één** keer besteden. En de **week** van een dominee is gauw om. Daarom **moeten** we proberen zijn dienst optimaal vruchtbaar te maken.

Concreet betekent dit, dat we hem geen (organisatorische, administratieve, sociale) dingen moeten laten doen, die vrijwilligers kunnen overnemen. Ook is het nodig, dat hij zich concentreert op zijn **hoofdtaken**: prediking, onderricht en moeilijker pastoraat. En verder moeten we hem liever **inzetten** om groepsgewijs mensen pastoraal en toerustend te **bearbeiden** dan **dat** we hem veel individuele standaard-bezoeken laten doen.

Evangelisatie

En dan is er vervolgens het **werk** naar buiten! **Moeten** onze predikanten niet een duidelijker plaats krijgen in het **evangelisatiewerk**? Ik bedoel daarmee zowel het **werk** naar buiten toe als de interne **activiteiten** voor toerusting. In onze kerken is in dit werk meestal een groepje tamelijk jonge mensen actief. Dat geldt zeker van de broeders die meedoen. Dikwijls worden die, zodra ze zich wat **meer** ontwikkeld hebben, ouderling of diaken. En dan stoppen ze met het evangelisatiewerk.

Evangelisatie zit niet echt in het pakket van de ouderling.' En ook niet in dat **van** de dominee. Soms hebben ze een taak **als adviseur of als contactman** met de **kerkeraad**. Maar verder gaat hun (directe) betrokkenheid meestal **niet**.

Is **dat een** goede situatie? Ik zou er vraagtekens bij **willen zetten**. Waarom geven wij **onze predikanten** in **ons** snel ontkerstenend Nederland niet veel nadrukkelijker een taak in de evangelisatie? **Ik** bedoel niet: als mede-organisator in een **commissie**. Maar als voorop-gaander en **frontwerker** in de verkondiging van het evangelie naar buiten toe. Woordverkondiging is immers de **centrale** taak van de **predikant**. Is het juist, **dat** wij dat **eigenlijk** alleen **meer** invullen als een verkon-

diging naar binnen? Ik betwijfel **het** sterk. Hier stuiten **we** op de bijbelse fundering van het **ambt** van predikant. Hij is leraar en herder voor wie al tot **geloof** gekomen zijn. Maar hij heeft toch **ook** iets in zich van de evangelist en van de **apostel**-in-bredere- &. Wat komt daar **bij ons van terecht**?³

Het komt mij **altijd vreemd** voor, **dat** we de best in de Schriften door-knede en in de verkondiging geschoolde mensen nauwelijks inzetten naar buiten toe. Dat moeilijke **werk** naar buiten laten we nog eerder **door** jongeren doen dan door onze meest begaafde en **hoogst** op geleide **evangelieverkondigers**.⁴

Mijns inziens verdient het overweging om de evangelisatie en de toerusting daarvoor een belangrijke plaats te geven in het takenpakket van onze predikanten. **Hier moeten** 'binnen' en 'buiten' geïntegreerde aandacht krijgen. **Du s** geen aparte evangelisatie-predikanten, maar **elke** predikant in principe **óók** evangelisatie-predikant. Al **kun** je wel **aan** de ene predikant in een **stad méér** evangelisatie in zijn takenpakket geven dan aan de andere. Deze benadering heeft gevolgen voor het kerkelijk personeelsbeleid. De **verschillen** per plaats **zullen** natuurlijk groot zijn. **Rotterdam** is **nu eenmaal** Bergentheim niet. Maar je **zou** bijv. het **aantal** predikantsplaatsen **voortaan** niet meer **louter** moeten berekenen aan de hand van de aantallen 'eigen' leden en het werk dat er onder hen **te** doen is. Je zou **ook** het werk naar buiten **mee** moeten **wegen** in het aantal 'formatieplaatsen'. Ook hier is verdere bezinning **nodig**. **En dat in** samenhang met een **goede visie op** evangelisatie en op extern **diakonaat**.

Zieken, gevangenen, militairen

Er worden soms ook nog wel andere **vormen** van predikantswerk genoemd die hier van belang zijn. Het gaat **dm om** het **werk** in **ziekenhuizen**, **verpleeghuizen**, **gevan-**

genissen en in de krijgsmacht. Ligen daar misschien mogelijkheden voor de inzet van gereformeerde pastores?

Voor zieken- en verpleeghuizen lijkt een verdere verkenning mij zinvol. De kerken kennen vanouds de regel, dat gereformeerde predikanten in principe worden afge- staan voor dit soort werk. In de kerkorde wordt het speciaal ge- noemd in art. 12. Als het maar geestelijk werk is, dienst van het Woord, dan rekenen we dat graag tot de taken van de kerk.⁵

Het is echter te vrezen, dat er zich in deze sector belemmerende facto- ren voordoen. Ziekenhuizen en ver- pleeghuizen staan doorgaans in Ne- derland op z'n best nog onder een algemeen-christelijk bestuur.

Meestal gaan ze van een 'neutrale' instantie uit.

Wat voor soort geestelijke verzor- gers wil men daar? Waarschijnlijk geen orthodox-gereformeerde met hun nadruk op de Christus der Schriften als enige Redder, en op geloof en bekering. Bovendien zou het allicht ook moeilijkheden ople- veren voor oecumenische kerkdien- sten en avondmaalsvieringen in de tehuizen. Er is trouwens voorzover ik weet een ruim aanbod van gees- telijke verzorgers uit diverse 'min- der zware' kerkgemeenschappen, zoals dat heet.

Vooralsnog zie ik hier dus nog niet zo veel plaats voor gereformeerde pastores. Toch is het nuttig om er eens verder onderzoek naar te doen. Juist rond ziekte, handicap en dood kan de Here ons veel aan- knopingspunten geven om het evangelie uit te dragen en om lief- de en meelevens te betonen. Het is goed als de kerken daar oog voor hebben en zo nodig ook financiële middelen er voor beschikbaar stel- len. En dan ligt er een fijne taak voor mannen die met het evangelie van verlossing langs de mensen willen gaan!

Voor pastoraat in de krijgsmacht en in gevangnissen gelden soort- gelijke overwegingen. Vanuit de kerk gezien zullen we daar graag

mensen voor 'leveren'. Maar is er plaats? Het zal nog moeten blijken. Er is bij de overheid de laatste ja- ren eerder neiging om dit soort werk te beperken dan het uit te breiden.⁶

Buitenland

Er is nog een sector waarin voor theologisch geschoolde mensen een taak kan liggen. Ik denk aan al- lerlei werk in het buitenland. Sinds ± 1980 is er op dat gebied bij ons een verschuiving aan de gang. Het aantal Nederlandse zendelingen in het eerstelijns zendingswerk loopt terug. De uitgezonden van de laatste tijd naar bijv. Indonesië krij- gen bijna allemaal een functie in de opleiding van inlandse predikanten en in het kerkelijk opbouwwerk: op Irian Jaya en ook op Kalimantan Barat, Timor en Soemba.

Die ontwikkeling dwingt ertoe ons af te vragen: wat voor evangelie- werk kunnen wij als Nederlandse gereformeerden in het buitenland het beste doen? Die vraag komt niet alleen via de oude zendings-in- stanties naar ons toe, maar ook via contacten met buitenlandse kerken, Zaïre of Brazilië bijvoorbeeld.

Terwijl er aan de ene kant minder vraag is naar 'ouderwetse' zendelin- gen, komen er aan de andere kant nieuwe mogelijkheden om ergens in de wijde wereld als theologisch docent of kerkelijk opbouwwerker of predikant aan de slag te gaan. Die kansen moeten we benutten. En daarbij ons dan niet op oude ka- ders en vormen vastpinnen. Neder- landse kerkelijke werkers in het buitenland hoeven bijv. niet alle- maal in en vanuit een Nederlandse gemeente beroepen en bevestigd en uitgezonden en gecoacht te wor- den. Ze hoeven ook niet allemaal predikant te zijn.

Als er, ik noem maar iets, in India een presbyteriaanse kerk is die aan haar seminarie graag een Neder- landse broeder als docent wil heb- ben, laat die broeder dan zelf beslis- sen, of het verantwoord is om in zo'n kerk aan de predikantsoplei-

ding mee te werken. Zo ja, dan kan hij daarheen vertrekken en zijn po- sitie kan door de kerk ginds gere- geld worden. Laat hij in dienst van Gods koninkrijk Indië met de In- diërs worden, ook kerkelijk.

Om op zo'n manier internationaal inzetbaar te zijn, heb je wel een be- paalde mentaliteit nodig. Je moet niet zo nodig 'bij tante Truus' wil- len blijven, veilig in je Nederland- se wereldje. En je moet ook geen 'dure jongen' willen zijn, die voor een kerk in de Derde Wereld een- voudig niet te betalen is.

Je moet een internationale gericht- heid hebben. Dat heeft alles te ma- ken met katholiciteit: de kerk is we- reldwijd. Katholiek denken maakt je dienstbaar aan de kerk ook over de grenzen. Zou hier met name voor jongere theologisch geschool- den onder ons geen taak liggen? Dat sluit dan ook aan bij de vrij- moedigheid waarmee juist jonge- ren tegenwoordig grote reizen on- dernemen en contacten leggen met mensen met een andere taal en cul- tuur. Laat afgestudeerden zelf in dit stuk van zaken ook maar initi- atieven nemen.

En aan de andere kant, zouden de kerken dan niet hun budget voor dit soort 'zuster-hulp' aan buiten- landse kerken kunnen verhogen? Er zijn kerken in de wereld waar elke plaatselijke gemeente naast een predikant voor het gewone werk ook een uitgezondene onder- houdt voor evangeliedienst elders in de wereld. Zou dat bij ons niet kunnen?⁷

Financieel haalbaar?

Er is nog genoeg werk voor afge- studeerde theologen! Ja, maar daar hoort dan wel een 'financieel plaat- je' bij. Als we met z'n allen méér predikanten (en eventueel hulppre- dikers) in dienst nemen voor werk in binnen- of buitenland, dan gaat dat gewoon geld kosten.

Bij maximale bezetting (± 320 pre- dikantsplaatsen) onderhouden we op dit moment gemiddeld één pre- dikant per 375 kerkleden. Hoe veel

'rek' zit daar nog in? Zijn gereformeerde mensen **eigenlijk** al niet **zwaar** belast? Zitten **we** wat uitgaven en inkomsten **betreft** niet **aan** het **plafond**?

Dat zijn terechte vragen. Ik zou er iets over willen zeggen naar twee kanten, de **financiële** en de geestelijke.

Wat de **financiële** kant **betreft** heb je voor **een** zinnige reactie **een goed** overzicht nodig over het geheel van onze kerkelijke uitgaven en inkomsten. Wat is ons budget in de **kerk**? Wat kunnen we daar wel en niet van **betalen**? En weke ruimte hebben de **kerken** **mensen** in hun gezinsbudget?

Ik kan aankondigen, dat er binnenkort een rapport van **een** GW-werkgroep verschijnt met een overzicht over het kerkelijk budget op basis van de jaarstukken over 1994 uit ruim 120 van de 265 plaatselijke kerken. Je vindt daar allerlei cijfers en tabellen die **een** idee geven hoe **het** er financieel in **onze** kerken voorstaat. Daar wordt dan **ook** enig **commentaar** bij gegeven?

Uit dit rapport **kun** je precies zien, hoeveel **kerkgeld** wij 'per ziel' uitgeven **voor** welke doeleinden. Aan de hand daarvan **kunnen** we verder doordenken over het kerkelijk uitgavenpatroon. Is het haalbaar **om** **structureel** de financiële lasten te verzwaren? En voor **welke** doelen willen we dan **ons** geld uitgeven?

Wat zijn **onze** prioriteiten? Daar **moeten** we zeker over nadenken! Mijn aanbeveling zou zijn: laten de kerken gezamenlijk zich bezinnen op de stand van zaken en op **hun** beleid voor de toekomst. Dat zou voorlopig het **beste** kunnen **via** het vorig **jaar** opgerichte platform van commissies van beheer. Maar dan **moet** er **vandaaruit** ook **bezinning** komen op **kerkeraadsniveau**. Financiën en **gemeentebouw** zijn immers geen **twee** gescheiden circuits! En dan is er **aan** deze kwestie **ook** een **geestelijke** kant. Of liever: ons **praten** over wat financieel haalbaar is in de kerk moet altijd **gebeuren** vanuit een geestelijke houding. Het **geeloofsmatige** en het zakelijke

gaan, als het goed is, samen. Kijken **we** naar een **geseculariseerd** Nederland, **dan** mag het ons wel **vél** waard zijn om **het evangelie** uit te dragen in de wereld om ons heen. Lees bijvoorbeeld 1 Petr. 2 : 9: '**Gij** echter zijt een uitverkoren geslacht, een koninklijk priesterschap, een heilige natie, een volk Gode ten eigendom, om de grote daden te verkondigen van Hem, die u uit de duisternis geroepen heeft tot zijn wonderbaar licht'. Die roeping mag ons motiveren om gemeente-breed na te denken over de **vraag**: wat is **ons** de voortgang van **het** evangelie in deze wereld waard? We willen **wel** wéten waarvoor we ons geld geven. Maar **als** **het** om zinvol evangeliewerk gaat, mag het dan, **als** het **aan** ons ligt, **ook** offers kosten?

Zo'n vraag bepaalt ons bij **onze** hele stijl van leven, bij **onze** materiële levensstandaard. **En** bepaalt ons **daarachter** bij onze mentaliteit: is **het** evangelie van onze Verlosser Jezus Christus voor **ons** het **kostbaarste** wat we kennen? **Vormt** het 't centrum van ons **denken** en **wil**len en **handelen**? En hoe **vertaken** we dat naar een verantwoord **uitgavenpatroon**?

Overschot een zegen

Beleidsvragen worden **dus** **mentalkits-vragen**. Niet om **afgestudeerde** theologen aan **een** baan te helpen. Maar wel om het **evangelie** zelf, **waarmee** voor ons in Nederland en daarbuiten nog **zo** veel werk te doen **valt**!

in de artikelen van de laatste weken heb ik verschillende keren aangedrongen **op** bezinning. Aan het slot van het eerste artikel signaleerde ik het risico dat de **praktijk** ons zou inhalen met nieuwe vormen en constructies, zonder dat we er **als** kerken **gezamenlijk** over hebben nagedacht.

Daar **zou** ik nu nog een ander element aan **toe** willen voegen. **Wild**-groei is schadelijk. Maar **het méést** schadelijk **zou** het zijn, als we jarenlang alleen maar durfden voort-

werken in vertrouwde kaders en vormen. En als we **al** onze **maatregelen** **dáárop** gaan toesnijden. Terwijl de realiteit van het intern en extern kerk-zijn vraagt dat **we** **nieuwe** **wegen** inslaan.

Stroef lopend **beroepingswerk** kan hopelijk onze ogen openen voor nieuwe en positieve **mogelijkheden** tot **zinvolle** evangelie-dienst. Als de Here ons dit **vandaag** **gééft**, zullen wij ze, **gelovig** biddend en werkend, niet onbenut **mogen** **laten**.

Wat de **kranten** een 'dreigend overschot' noemen, **kan** dan voor het **werk** in Gods koninkrijk een zegen worden!

¹ We zouden ook kunnen denken aan een speciale financiële bijdrage van de ouders van studenten aan de gemeente waar hun kinderen studeren.

² In de kerkorde van vóór 1978 stond in art. 23 een taakomschrijving van ouderlingen met als laatste onderdeel: 'en ook anderen tot de christelijke religie te vermanen'. In de nieuwe kerkorde is **dit element** vervallen **vanwege** het nieuw opnemen van een apart en breder artikel 26 over de evangelisatie. Maar daar vindt je de rechtstreekse taak van de ouderling t.a.v. **hen** die buiten zijn niet terug!

³ De keuzes die we maken in de bijbelse **inder**ing en & kerkrechtelijktyping van dit ambt zijn hier nogal van belang. Hoe dichter ja de predikant bij de ouderling zet, des te meer zal er de neiging zijn om hem als interne toeruster en niet als externe verkondiger te zien!

⁴ Dat betekent niet, dat op dit moment alle predikanten zulke geschikte evangelisatoren zouden zijn. En evenmin dat ze het beter zouden doen dan jongeren van 20. Maar bij een goede scholing en vorming zouden ze wel juist op dit terrein uitstekende instrumenten kunnen zijn in het uitdragen van het evangelie.

⁵ Art. 12 K.O.: 'Een predikant **mag** geen benoeming aannemen waarbij **hij** zich geheel gaat wijden aan een bijzondere taak zoals die van leger- of ziekenhuispredikant tenzij **hij** verbonden blijft aan een kerk. De verhouding waarin **hij** tot de betrokken kerk staat, dient geregeld te worden onder goedkeuring van de classis.'

⁶ Er zou ook nog te spreken zijn over de pastorale zorg aan varende kerkleden. Dat onderwerp laat ik nu rusten. Evenmin heb ik ruimte om in te gaan op vragen rond hulp-predikerschap, vervoegde uittrading (VUT), parttime predikantschap, specialisatie van predikants-taken en verdeling van een gemeente in ongelijk grote wijken.

⁷ Zie ook het Rapport van dep. voor betrekkingen met buitenlandse kerken aan de a.s. generale synode, blz. 91 vv. en de congresbundel *Zending in beweging*, besproken op een G.M.O.-congres in Elspeet op 8 en 9 dec. 1995.

⁸ De 120 kerken staan voor f 55% van het aantal gereformeerde kerkleden. Vooral uit grotere gemeenten is de respons hoog.

M meditatief

2 Koningen 18 : 6

Aanhangen: een woord dat je op meer dan een manier kunt gebruiken. Het kan zoiets betekenen als ergens achter aan slingeren, er wat bij hangen. Het kan ook een actieve betekenis hebben: ergens aan verslingerd zijn. Fan zijn van.

Je vrouw

De Here wil dat je dat woord in positieve zin toepast op je verhouding tot je vrouw. In het begin van de Bijbel wordt daar al over gesproken, in Genesis 2 : 24. Een man zal zijn vrouw aanhangen. Die uitdrukking zegt heel wat over hoe je met haar omgaat en over hoeveel je om haar geeft. Je aanvaardt je vrouw in dat huwelijksverbond met alle toewijding en liefde die daarbij hoort. Je wilt (en moet) alles voor je vrouw zijn. Dat is haar aanhangen! Je moet er niet aan denken wat het wil zeggen dat je dat woord aanhangen hier in die eerste betekenis zou moeten lezen: er maar wat bij hangen. Daar zouden allerlei woorden bij passen, bij zo'n verhouding, maar zeker het woord 'ellendig'.

Je God

Opvallend is dat in het Oude Testament dat woord aanhangen nogal eens gebruikt wordt voor de verhouding tussen Gods volk en de Here God. Dat kom je vooral tegen in het boek Deuteronomium. Een keer wordt dat woord 'aanhangen' gebruikt in een strikt persoonlijke sfeer. Het gaat dan om Hizkia in zijn verhouding tot God. In 2 Kon. 18 : 6 staat met zoveel woorden:

'Hij hing de Here aan'. Hizkia was aanhanger van God in de eerste plaats. En dat zegt wat van de man! Over dergelijke uitdrukkingen kun je heel gemakkelijk heen lezen. Als je aan tafel zo'n hoofdstuk leest, kan dat zo maar gebeuren. Maar is het wel zo vanzelfsprekend? Er wordt namelijk ook uitgelegd wat het wil zeggen dat hij aanhanger van de Here was. Hizkia week niet van Hem af en onderhield de geboden die de Here aan Mozes geboden had. En dat was voor iemand in zijn dagen bepaald niet vanzelfsprekend. Tevoren was er onder zijn leiding heel wat aan wantoestanden opgeruimd. Hizkia koos partij. Radicaal. Voor zijn God. Van harte. Hij vertrouwde Hem. Met reden.

Bedenken

Je kunt er een hoop bij bedenken.

- * Je zou je bijvoorbeeld de vraag kunnen stellen hoe fervent jijzelf een aanhanger van de Here bent en waarom. Mensen om je heen kunnen het je vragen: 'Wie is God? Wat zoek je in Hem, als Hij af bestaat?'
- Wat zegt het jou dat je God mag kennen uit zijn Woord?
- * Wil je iets of iemand aanhangen, dan moet er wel te delen zijn in de feestvreugde (voetbal bijv.) vindt men. Het moet iets opleveren (een overtuiging). Anders zoek je je heil toch ergens anders? Heb je een antwoord op de vragen naar wat het geloof in G d je oplevert? Of heeft aanhanger van God zijn niet temaken met je behoeftebevrediging?

- * Ontdek je bij jezelf wat van die eerste betekenis van aanhangen als her gaat om God: w maar wat bij hangen? En wat denk je daar aan te doen? (je zou echt Openb. 3 : 16 moeten lezen en overdenken...)
- * Wil je werkelijk God aanhangen, hoe doe je dat dan praktisch in tijden van brood en spelen? Denk aan het opkomen voor Gods eer bijv. Aan van harte consequent Christus volgen (inclusief wat je dat 'kost').
- * Als je werkelijk de Here aanhangt, moet je eens nadenken over het geweldige werk dat Gods Geest ook in jouw leven heeft verricht en nog doet. Juist omdat het niet vanzelf spreekt, dat geloof van ons.
- * Vraag God in ieder geval aanhanger van Hem te zijn, met hart en ziel!

VERGEVING OF ONTKENNING

B. Luiten

Wandelen met God

Normloos

stoel te krijgen bij Oprah Winfrey, Ricki Lake of Jerry Springer? Tot voor kort kon je denken, dat alleen Amerikanen zo gek zijn. Maar nu Catherine aan een Nederlandse talkshow begonnen is, gaat die vlieger niet meer op. Men krijgt de stoelen grif gevuld, zowel op het podium als in de zaal.

Op een doorsnee-dag kan iemand acht keer zo'n show meebeleven via de buis. Dus je zou wel kunnen zeggen, dat hier belangstelling voor is. In toenemende mate zelfs. Maar wat bezielt mensen dan toch, om op deze manier hun ruzies uit te vechten en hun vuile was buiten te hangen? Welk gevoel van opluchting kan men daaraan overhouden?

Schaamteloos

Nu zal ik niet ontkennen, dat er wel enig kwaliteitsverschil is tussen de show van de één en van de ander. Ook zijn er wel onderwerpen, die de moeite waard zijn. Maar wat ze allemaal schappelijk hebben is dit, dat er schaamteloos wordt gesproken over zondige praktijken. Soms betreft het de meest weerzinwekkende situaties van ontrouw en overspel. Men gaat zitten en vertelt vrijuit, al dan niet onderbroken door de partner die meegekomen is. Natuurlijk is er wel meer conflictstof dan alleen in stukgelopen huwelijken en andere mislukte relaties, maar toch draait het wel vaak om

seks in wat voor vorm dan ook. Het schokkende is, dat in dit soort programma's elke drempel wordt weggelaten om deze dingen te vertellen. Men kan rekenen op een geanimeerd en invoelend publiek. Het begrip 'zonde' komt er niet in voor, het gaat er gewoon om dat alles in een mensenleven mogelijk is. Natuurlijk zijn er wel grenzen van fatsoen, daardoor komt de zaal telkens in beweging. Maar daar blijft het dan ook bij. De afkeuring van iemands gedrag, soms onder grote hilariteit, stelt meestal niets voor en wordt vriendelijk lachend aangehoord. Aan het eind krijgt elke deelnemer zijn applaus, ongeacht wat hij heeft zitten vertellen. Als je dat bij elkaar optelt kun je niet anders concluderen, dan dat in dit soort programma's de zonde wordt geïntroduceerd en aanvaard als een normaal voorkomend verschijnsel. Zelfs van de grofste situaties raakt niemand onder de indruk. Men wordt wel even verontwaardigd, maar toch was men gekomen om dit soort dingen te horen. Zo wordt zonde iets, waarvoor men zich niet meer schaamt. Een duivelse list.

In het verlengde daarvan kan het niet anders, of de norm raakt helemaal zoek. Zo kan een vrouw op het podium zitten tussen twee mannen: haar echtgenoot en haar vriend. Haar probleem is dat zij niet kan kiezen tussen die twee. Voor het front van de volle zaal mogen de beide mannen elkaar uitmaken voor alles wat negatief is, waarna de aanwezigen de vrouw mogen helpen bij het bepalen van haar keus. Wie zij kiest, interesseert niemand. Als zij maar kiest. Dat zij met de één getrouwd is en met de ander niet, legt geen merkbaar gewicht in de schaal. Daar gaat het ook niet om. De zaal zal wel bepalen welke man het beste bij de vrouw past, om welke reden dan ook. Hetgeen ontaardt in een opgewonden discussie. Van de microfoon in de zaal wordt volop gebruik gemaakt. Rake opmerkingen worden ondersteund met applaus. Voor je ogen zie je een compleet volksgericht tot stand komen. Een zaal vol rechters met een toegangskaartje, die allemaal de norm van hun spreken uit zichzelf halen. Kennelijk is dit heel bevrijdend, en zit ook Nederland hierop te wachten. Commerciële zenders steken hun geld immers niet zomaar ergens in. Dat is ook wel te begrijpen, want in feite gebeurt er heel iets anders dan wat men pretendeert. De pretentie is, dat tijdens zo'n show duidelijk wordt, dat er nog normen en waarden zijn, waar iemand zich aan heeft te houden. De werkelijkheid evenwel is net andersom: de zaal maakt uit wat de norm is, en uit de grillige reacties van het publiek is vaak nauwelijks

een standpunt op te maken. Zo wordt de norm iets, wat meestal in het midden ligt en **wat** uiteindelijk ieder mens zelf moet weten. **Geen wonder** dat die programma's erin gaan als koek.

Gebrek aan verantwoordelijkheid

Een derde aspect is minstens zo zorgwekkend. Het verschijnsel namelijk, dat iemand zijn daden kan dumpen in een zaal. Terwijl hij ze zelf **verricht** heeft en er ten **volle verantwoordelijk** voor is, kan hij ze van zich afpraten voor een breed publiek. Om vervolgens het idee te hebben, dat hij van alles af is. Hij heeft het toch (eerlijk?) allemaal gezegd?

Het besef van **persoonlijke** verantwoordelijkheid is hier ver **te** zoeken. Zoals helaas meer en meer voorkomt in de samenleving. De moderne mens **leeft** vandaag. Wat hij gisteren deed, is voorbij; daar kan hij niet over nadenken. En als het hem toch dwars zit, vertelt hij het aan mensen als **Ricki** en **Jerry**. Zo wordt een mensenleven iets als een serie losse dia's, **terwijl** de onderlinge **samenhang** te ingewikkeld en te **vermoeiend** is om naar te kijken. **Maar** er komt natuurlijk een dag, dat ieder mens mag **kijken** naar **de film: 'Dit was uw leven'**.

Babylon

Waarom schrijf ik dit allemaal? Denk ik nu echt dat u 's morgens en 's avonds allemaal zit te zappen van de ene **commerciële** zender naar **de** andere? Nee. Hoewel menigeen van al **deze** shows wel iets gezien zal **hebben**.

Waar het mij **om** gaat is de **mentaliteit**, die hierin op je af komt. De manier van denken die de massa in zijn greep krijgt, en die je daarin ontmoet, of je ook zelf die programma's ziet of niet.

Door mijn hoofd gaat dan **keer op keer** de gedachte **aan** Babylon, de stad **van** de mens, die in onze tijd in aanbouw is. Zij wordt de hoer

genoemd, tegenover Jeruzalem, de bruid. Beide steden staan voor een samenleving, de één zonder God en zonder enige hoop, de ander in liefde tot Jezus en vol verwachting. Babylon doet haar best in **aantrekkelijkheid** Jeruzalem te overtreffen. De goddeloze stad is vol van amusement en kansen om rijk te worden. Ieder pleziertje is daar te vinden, en er zijn geen grenzen. Heel **aantrekkelijk**, nietwaar?

Maar **er** was nog één probleem. Een mens die zich helemaal uitleeft, voelt zich **daarna** schuldig. En als ja je woord hebt **gebroken**, **kan je** dat **achtervolgen**. Dan **kun je** je niet onbelemmerd **storten** in je volgende avontuur, dat is lastig. **Kijk, in Jeruzalem** kun je echt van je zonden af komen. Wie zich daar **vuil weet**, en zich berouwvol **afvraagt**: 'Heer, **waar dan** hen?', mag het antwoord weten: 'Tot U alleen!'

Maar in Babylon kent men dat niet. En toch wil men ook daar zijn schuld **en zijn** schuldgevoel kwijt. Welnu, ziedaar de **oplossing** die je van de **mensenstad** **verwachten** mag: je **maakt van zonde een** vorm **van** amusement!

Dat is het ei van Columbus.

Amusement stoort niet.

Als je met je zondige daden **zalen** vol publiek kunt trekken, zijn ze kennelijk zo slecht nog niet. En daarna heb je het **gevoel**, dat je ze

kwijt **bent**. Je hebt er samen om gehuild, samen om gelachen, je hebt je applaus gekregen, en dat **was** het dan. Geen **strobreed** ligt er dan meer **in** de **weg** om verder te genieten van wat het leven bieden kan. Dat is nu Babylon **ten** voeten uit. De stad **kende al** vele **vormen** van blijdschap zonder blijvende **vreugde**. Nu **komt er een vorm van verlossing** bij, zonder enige **verring**. Huiiveringwekkend om te zien. 't Is allemaal schijn, maar de massa gaat er achteraan.

Zullen we **met hulp van** God en van elkaar oog houden **voor** de werkelijkheid? Jeruzalem oogt **misschien** niet **w aantrekkelijk**, toch is daar de diepe **dankbaarheid** voor de werkelijke verzoening en bedekking **van** de zonden. Als **dáár** straks **de film 'Dit was uw leven'** wordt gedraaid, zal er **geen ongerechtigheid** meer op te vinden zijn. Tot je blijde verbazing.

*Woensdag 31 januari jl., vierde H.M. Koningin Beatrix
haar 58e verjaardag*

*De redactie, medewerkers en uitgever van De Reformatie
wenst haar een zegenrijk nieuw levensjaar toe.*

JEZUS' DOOP EN DIE VAN ONS

T.S. Huttenga

Schriftstudie

Het is bekend, dat er tussen de vier evangeliën een behoorlijk aantal verschillen bestaat.

Veel mensen gebruiken deze verschillen om aan te tonen, **dut** de evangeliën zoals wij die kennen niet betrouwbaar of niet historisch betrouwbaar zijn.

In dit artikel geef ik aandacht aan de manier waarop Matteüs, Marcus, Lucas en Johannes de **doop** van Jezus in de Jordaan beschrijven (Mt. 3: 13-17; Mc. 1: 9-11; Lc. 3: 21-22; Joh. 1: 32-34).

Aan **de** hand van dit voorbeeld wil ik graag laten zien, wat het belang kan **van de wijze** waarop wij met de onderlinge verschillen tussen de evangeliën omgaan.

Was Jezus' doop anders?

Wie de Bijbel onbevange(n) leest zal zeggen, dat de doop waarmee Jezus gedoopt werd in de **Jordaan** inderdaad anders was dan die van ons. **Direct** na zijn doop vertoonde zich een opening in de hemel. **Daar** uit daalde de Heilige Geest zichtbaar op Jezus neer. Ook **klonk uit** diezelfde hemel de stem van God: 'Dit is mijn Zoon. Hij is naar mijn **hart**'.

Maar volgens veel uitleggers lezen wij de **Bijbel** dan te onbevange(n). Het is, zo zeggen zij, nog **maar** de vraag of alles zich **werkelijk zo** heeft afgespeeld als de vier evangelisten het beschrijven. Daarbij wijzen zij natuurlijk **meteen** op de verschillen in die beschrijvingen.

Als we de **bewuste passages** in **Matteüs**, Marcus, Lucas en Johannes naast elkaar leggen, zien we ver-

schillen.

In Matteüs en J o b s zegt de **stem** uit de hemel: 'Dit is mijn Zoon'. God richt zich dus tot Johannes de Doper.

In Marcus en Lucas lezen we: 'Jij bent mijn Zoon'. Daar horen we, dat God Jezus aanspreekt. Bij Matteüs lijkt het erop dat Johannes de **Doper** Jezus **ai kende** voordat **hij** Hem doopte. **Hij** weigert immers Jezus te dopen: 'Ik **moet door U worden gedoopt**'.

Maar bij Johannes lezen we, dat Johannes de Doper Jezus niet kende voordat bij **Hem** doopte. God wees hem Jezus **aan** door Hem de Geest te geven en van Hem te verklaren, dat Hij **zijn Zoon was**.

Er zijn nog **wel meer** verschillen, maar dit **zijn de belangrijkste**. Al bijna dertig jaar geleden trok Tj. Baarda uit deze verschillen de conclusie, dat (ook) wat deze evan-

gelie-passages betreft van historische betrouwbaarheid in de onder ons gangbare zin geen sprake is' Deze uitspraak komt volgens mij in elk geval hier op neer, dat de vier evangeliën ons niet een werkelijkheidsgetrouw beeld geven van de doop van Jezus Christus in de Jordaan. De vraag is natuurlijk meteen, hoe de doop van Jezus dan wel heeft plaatsgevonden.

Bultmann over Jezus' doop

Rudolf Bultmann, een bekende schriftkritische nieuwtestamenticus, inmiddels overleden, zette, ook al weer lange tijd geleden, met betrekking tot bovengenoemde teksten de volgende gedachten op papier.'

De eerste volgelingen van Jezus gingen er niet vanuit, dat Hij al tijdens zijn aardse leven de Messias was. Hij werd dit volgens hen na zijn dood en opstanding. God heeft Jezus na zijn dood 'gepromoot.' Maar in de loop van de tijd groeide bij de eerste volgelingen de zekerheid, dat hun meester toch al tijdens zijn leven op aarde de Messias was. Zijn aanstelling tot Messias vonden zij in de geschiedenis van zijn doop door Johannes.

Hoe kwamen deze christenen op de gedachte, dat Jezus tot Messias moest zijn aangesteld direct na zijn doop? Dat was een gevolg van het doopritueel in de oude kerk. De eerste christenen geloofden, dat zij na hun doop de Heilige Geest ontvingen. Wanneer was Jezus nu als Messias aangesteld? Wanneer ontving Hij de Geest? Natuurlijk na zijn doop! Zo dachten de christenen in Palestina.

Het evangelie werd ook aanvaard

door heidenen. Zij geloofden in **een** heleboel goden en halfgoden. En zij maakten (!) **van** Jezus ook **een** god. Dat Hij **god was**, dat **za-**gen zij heel duidelijk in **&** geschiedenis van zijn doop in de Jordaan. Volgens hen **moest** de stem uit de hemel niet alleen tegen Jezus **gezegd** hebben, dat Hij Hem beviel, maar ook dat Hij zijn **Zoon was**.

Zo'n christen uit de heidenen was de **evangelist Marcus**. Hij schreef dus, dat Jezus na zijn **doop** de Geest **ontving** en toen God hoorde **zeggen**: 'Jij bent mijn Zoon'. Maar Marcus was zich niet bewust van een innerlijke tegenstrijdigheid in zijn verslag. Dat Jezus de Geest **kreeg** betekende immers, dat Hij **op** dat moment **de** Messias werd. Maar als God tegen Hem zegt: 'Jij bent mijn Zoon', maakt dat duidelijk dat Hij al de Messias is.

Matteüs **zag** dit en **trok** het recht. **Hij** veranderde de woorden 'Jij bent mijn Zoon' in 'dit is mijn Zoon'. Jezus **was** volgens Matteüs op het moment **van zijn** doop al de Messias en Hij **wist** dat ook, maar verder **was** nog niemand op de hoogte. Na Jezus' **doop** stelt God **ook anderen in kennis** van Jezus' messiaschap. Daarom zegt Hij: 'Dit is mijn Zoon'. Volgens **Matteüs** – aldus nog steeds **Bultmann** – wordt Jezus bij zijn doop niet tot Messias gewijd, maar als Messias **geproclameerd**.

Matteüs liep ook nog tegen een ander probleem **aan**. 'Waarom onderwierp Jezus zich aan de doop tot vergeving van zonden? Jezus was immers helemaal niet zondig?' Hij loste dit probleem **op** door een gesprek tussen Jezus en Johannes de Doper **in** te voegen dat op de **ons bekende** wijze verliep.

Als wij deze gedachten van Rudolf Bultmann op ons in laten werken, moeten wij wel **concluderen** dat volgens **Bultmann Jezus' doop** gelijk **was aan** die **van** andere Joden. De eerste christenen gingen er immers niet vanuit, dat Jezus al tijdens **zijn** aardse leven de Messias

was. En die eerste christenen zullen wel het **beste** geweten hebben, hoe het in Jezus' leven is **toegegaan**.

'Dit is' of 'Jij bent'

U zult het wel **met** mij **eens** zijn dat Bultmanns gedachten over Jezus' doop niet kloppen. **Hij** gaat niet goed met de Bijbel om. **Ook zijn z'n** ideeën over de **ontwikkelingen** in het vroege christendom pure veronderstellingen.

Het is bovendien, gezien de eerste reacties van de discipelen op de berichten over Jezus' opstanding, heel onwaarschijnlijk dat de eerste christenen zelf **hebben** bedacht, dat Jezus de Zoon van God was of is.

Toch blijft de vraag **staan** wat wij **aanmoeten** met de verschillen tussen de vier bekende beschrijvingen van de doop **van** Jezus in de Jordaan. Naar mijn **mening** valt er **voor** die verschillen wel een goede **verklaring** te geven.

Ik **begin met** de vraag of de stem uit de hemel **gezegd** heeft: 'Dit is mijn Zoon', of: 'Jij bent mijn Zoon'.

Het (apocriefe) evangelie van de **Ebjonieten** stelt, dat de **stem twee** keer gesproken heeft. 'Jezus laat zich dopen, de hemel gaat open, de Geest daalt neer, de stem uit de **hemel zegt**: Gij zijt mijn zoon... De plaats van de doop wordt verlicht. Johannes ziet dat en zegt: Wie **zijt** gij, Here? Dan klinkt opnieuw de hemelstem: Deze is mijn zoon...' ³

Ik vind dit **als** oplossing wat **krampachtig**. Waarom **kan God zich niet** in n keer tot **zowel** Jezus als Johannes hebben gericht?

Zelf kies ik voor de volgende **verklaring**.

Wat God werkelijk **gezegd** heeft is: 'Jij **bent** mijn Zoon'. Dit zei Hij tegen Jezus. Dit zeggend **was** Hij in **gesprek** met Hem.

Dit aspect van Jezus' doop, dat God daarbij in **gesprek** ging met Jezus zelf, wordt belicht door Marcus

en Lucas.

Maar deze woorden van God werden door Johannes de Doper **gehoord**. God zorgde ervoor, dat hij ze horen kon. Bewust! Met zijn woorden tegen Jezus heeft God Johannes ook iets te zeggen. In feite richt God zich dus ook tot Johannes.

Dat aspect wordt door **Matteüs** belicht.

En omdat het **Matteüs** juist om dit laatste aspect gaat, schrijft hij dat God **gezegd** heeft: 'Dit is mijn Zoon'.

Kende Johannes Jezus al?

Johannes de Doper zei: 'En **zelf** wist ik niet van hem...'. (Joh. 1 : 31) En verderop: 'En ik **kende**

Hem niet, maar **Hij** die mij gezonden had om te dopen met water, had tot **mij** gezegd: ...' (vs. 33).

Wist Johannes de Doper nu wel of niet van tevoren, dat Jezus de Messias was?

Herman Ridderbos schrijft, dat, als Johannes **zegt** dat hij Jezus niet **kende**, **dit wil** zeggen dat hij niet bij Jezus **hoorde**. Johannes **&** Doper – **aldus Ridderbos** – **behoorde niet** tot Jezus' gevolg. Johannes was het immers niet waard Jezus' schoenriem los te **maken**.⁴

Mijn reactie hierop is, dat **weten** of **kennen** wel hetzelfde kan betekenen als behoren tot, **maar** dat dit dan wel moet blijken uit het verband. Dit is mijns inziens in Johannes 1 : 31 **en** 33 niet het geval. Verder **waren** Jezus' eigen **discipelen** het óók niet waard om Jezus' schoenriem los te maken. Johannes wordt dan ook niet vergeleken met de discipelen van Jezus **maar** met Jezus zelf.

Er is ook wel beweerd, dat **Johannes de Doper wel** wist dat Jezus **een bijzondere** profeet was **maar** niet dat hij de Messias was.⁵ **Maar als Johannes** tegen Jezus **zegt**, dat hij door Jezus moet **worden gedoopt**, dan **moét hij** wel **bedoelen** dat hij, Johannes, door Jezus moet worden **gedoopt** met de **Geest**.

Vlak daarvóór zei Johannes immers, dat degene die na hem kwam zou dopen met de Heilige Geest. De enige die met de Geest doopt, is de Messias.⁶ Als Johannes met Jezus in gesprek is, kent hij Hem dus al als de Messias.

Zelf kies ik voor de volgende verklaring.

Johannes de Doper wist niet wie de Messias was.⁷ Maar opeens staat Jezus voor hem. Op datzelfde ogenblik begint het Johannes te dagen: dit is de Messias zelf. Hoe God dit aan Johannes duidelijk maakte, weten wij niet.

Dan gaat alles heel vlug. Johannes wil Jezus niet dopen, maar hij móet en hij doet wat Jezus vraagt. Dan gaat de hemel open. Een duif daalt neer. Er klinkt een stem: 'Dit is mijn Zoon'. Nu weet Johannes heel zeker, dat dit de Man is die hij aangekondigd heeft.

Er zijn dus twee momenten, waarop Johannes merkt dat Jezus de Messias is:

- a als Jezus opeens vóór hem staat en gedoopt wil worden,
- b wanneer Johannes ziet, dat Jezus de Geest ontvangt.

Matteüs gebruikt het eerste en het tweede moment. Het eerste moment is voor hem belangrijk, omdat hij aan zijn joodse lezers moet uitleggen waarom ook Jezus uit Nazaret door Johannes de Doper is gedoopt. Die uitleg was noodzakelijk. De Joden hadden er moeite mee om Jezus uit Nazaret als de Messias te erkennen. Dat Jezus ook nog door Johannes de Doper gedoopt was, maakte die moeite nog groter.

Johannes gebruikt alleen het tweede moment. In het kader van zijn evangelie is dat het belangrijkste moment. De evangelist Johannes benadrukt het getuigenis over Jezus. Johannes de Doper is ook een getuige (Joh. 1 : 6vv). Wat was het moment waarop hij zag wie de Messias was? Het moment dat de Geest neerdaalde op Jezus en de stem uit de hemel klonk. Dat was niet het eerste moment waarop Johannes begreep, dat Jezus de Messi-

as was, maar het was voor Johannes de Doper wel het belangrijkste moment.

Jezus' doop en die van ons

Wat is het belang van het bovenstaande?

- 1 Het bijzondere karakter van de doop van Jezus hangt niet af van een geslaagde poging om allerlei verschillen in de beschrijving daarvan met elkaar in het reïne te brengen. Ook als er verschillen blijven die wij niet kunnen verklaren, moeten wij geloven wat wel duidelijk is. Dat één en ander niet duidelijk is, kan een gevolg zijn van de zwakheid van ons verstand.
  - 2 Als er iets moois is gebeurd waar wij zelf niet bij zijn geweest, willen wij graag van zoveel mogelijk mensen een verslag horen. Dat wij zoveel verslagen horen, is dan voor om niet een moeite maar iets waar wij onze winst mee doen. De winst van het vergelijken van de beschrijvingen van Jezus' doop is, dat wij zien hoeveel aspecten deze gebeurtenis wel niet had. Het was zo'n bijzonder gebeuren, dat vier weergaves nodig waren om alles tot zijn recht te laten komen en waarschijnlijk hebben ook de evangelisten nog niet eens alles gezegd.
- Het leven van Jezus Christus op aarde was boordevol inhoud. We raken er nooit ever uitgedacht. Er komt nooit een moment, dat we het wel weten!
- 3 De confrontatie met Bultmann leert ons, dat Jezus na zijn doop de Geest niet 'ontving' omdat zekere christenen de Geest na hun doop ontvingen, maar dat het precies andersom is. Gelukkig maar, dat Jezus' doop anders was en niet gelijk aan die van de andere Joden, want anders stelde onze doop vandaag niets voor!

¹ Tj. Baarda, *De betrouwbaarheid van de evangeliën* (Cahiers voor de gemeente, 2), Kampen 1967, 82vv.

² R. Bultmann, *Die Geschichte der synoptischen Tradition*, Göttingen 1964⁶, 263vv.

³ Geciteerd via Baarda, a.w., 83.

⁴ H.N. Ridderbos, *Het evangelie naar Johannes. Proeve van een theologische exegese I*, Kampen 1987, 94vv.

⁵ Zie bij Joh. Calvijn, *De Evangeliën van Mattheus, Markus en Lukas W onderlinge overeenstemming gebracht en verklaard I* (vert. A. Brummelkamp), Goudriaan 1971², 219.

⁶ Calvijn @.w., 220) maakt duidelijk, dat ook het feit dat Johannes aanvankelijk weigerde om Jezus te dopen een bewijs was dat hij wist dat Jezus de Messias was. Johannes moest iedereen dopen. Als hij niet geweten had dat Jezus de Messias was, had hij voor Hem geen uitzondering mogen maken.

⁷ Misschien vraagt iemand zich af, hoe het mogelijk is, dat Johannes niet wist wie de Messias was. Johannes was immers aan Jezus verwant. Bezocht zijn moeder Maria indertijd niet Elisabet, toen de in-verwachting was van Johannes? Maar Johannes groeide op in Judea en Jezus in Galilea. En zelfs Jezus' eigen ouders vergaten zijn bijzondere afkomst, toen hij twaalf jaar oud was en zij hem na het Pascha zochten en tenslotte vonden in de tempel. Wat hebben de oude Zacharias en Elisabet aan hun zoon verteld? Hoe lang hebben zij na zijn geboorte nog geleefd? Het is erg waarschijnlijk, dat Johannes niet wist dat zijn verwant Jezus in het verre Nazaret de Messias was.

'de nieuwe mens': heiliging in vrijheid 2 (slot)

Het geheim van 'de nieuwe mens'

Ik kan me voorstellen dat menige lezer bij de informatie in het vorige artikel over de dopers toch even dacht: Zijn gereformeerde mensen soms niet net zo bezig te denken? En toch moet er iets scheef zitten. En grondig scheef ook!

Nu hebben gereformeerden in de 16e eeuw dat laatste ook meer dan eens tegen *Menno Simons* en zijn broederschap gezegd. Mannen als *Luther* en *Zwingli* zwegen niet tegenover mensen die meenden vanuit het evangelie te spreken. Want men was beducht voor ontsporingen. Juist bij iemand die zo dicht bij de hoofdstroom van de reformatie stond. *Calvijn* onderwees in zijn Straatsburgse tijd (1538-1541) verschillende wederdopers om hen terug te leiden van de sekte naar de kerk.

Maar wat wezen de reformatische voorgangers van de 16e eeuw, bij alle overeenkomst in woorden, aan als beslissend thema? Wat was volgens hen de doorslaggevende factor, het gist door de meel, waarop je bedacht moest zijn in de gesprekken met de dopers? Het is een thema dat alles te maken heeft met de doperse visie op de Here Jezus Christus, de Heiland der wereld. In de theologie wordt dit aangeduid met de term 'christologie'. Dit thema is in veel opzichten bepalend voor de visie op de kerk en het menselijk leven in heiligheid.

Voor de lijn in ons verhaal keren we even terug naar *Melchior Hoffman* die vanuit steden als Straatsburg en Emden zijn volgelingen onderwees. En via de door hem uitgezonden apostelen veel zoekenden

en zuchtenden liet onderwijzen – ook in de Nederlanden. Daarin klonk de oproep tot bekering sterk door, vooral omdat Christus zou wederkomen (in 1533). **Dát thema** neemt *Menno Simons* graag van *Hoffman* over.

In 1539 begon *Simons* met de publicatie van zijn boek *Das Fundament des Christelycken leers*, waarin hij de overheid duidelijk de verschillen tussen hem de Munstersen trachtte aan te geven, alsook zijn eigen achterban wilde leren dat men niet in een tijd van wraak maar in een tijd van genade leefde. *Menno Simons* preekte eens over Mat. 1 : 15: De tijd is vervuld en het Rijk van God is nabij gekomen. Doet boete en geloof het evangelie. Nu is dit thema bij *Hoffman* verbonden met de snel naderbij komende openbaring van het 1000-jarig rijk, maar na 1533 wordt het bij *Simons* een zaak van Navolging van Christus. Bij hem geen speculaties over een mogelijk snelle wederkomst. Maar wel absolute aandacht voor het feit dat met Jezus het Rijk Gods er al is! De mens hoeft niets anders meer te doen dan zich aan Jezus verbinden! Dan ben je Zijn Bondgenoot. En dan vindt er een mooi proces plaats dat uiteindelijk maakt dat de mens de wereld de rug toekent en vervolgens deel gaat uitmaken van 'een andere, nieuwe wereld'. En dus voortaan heilig leeft. Want de 'natuur van Christus' zal jouw deel worden en zal in alle opzichten in je leven uitstralen. Dat gebeurt samen met de gemeente, het lichaam van Christus, de ware Broederschap.

Welke Christus?

Maar wie is de Christus? Ook in

het antwoord op deze kernvraag be-
toont *Menno Simons* zich een leer-
ling van *Hoffman*. Kortweg komt
de (Hoffmanianse) doperse leer
hierop neer, dat Christus niet het
menselijke vlees en bloed van moe-
der Maria heeft aangenomen, maar
door haar is heengegaan als door
een trechter. Of zoals men ook wel
stelde: als zonnestralen door een
glas.

Deze opvatting vloeit voort uit het
dualisme (de absolute tweeslachtig-
heid of tegenstelling) dat men
meent te moeten aanwijzen in de
verhouding tussen natuur en gena-
de, d.w.z. tussen het absoluut slech-
te en het absoluut goede, tussen
zonde en heiligheid, enz. Er bestaat
volgens deze opvatting een onover-
brugbare kloof, een absolute anti-
these, tussen Gods wereld en die
van de mensen, tussen geest en
stof, tussen herschepping en scep-
ping. De oude schepping is totaal
bedorven. Daar is niets meer aan te
repareren. Ze kan alleen als een
paar versleten schoenen worden
weggeworpen.

Het is daarom onmogelijk dat Je-
zus werkelijk mens is geweest. Hij
kan als Gods Zoon geen deel heb-
ben gehad aan het zondige vlees
van zijn moeder! (Opmerking: de
R.K. Kerk heeft hier evenzo een
vreemde schaats gereden: zij leert –
mee om dit dualisme te ontwijken –
dat Maria zelf zondeloos leefde, on-
bevlekt ontvangen is).

In twee uitvoerige godsdienstige
disputen hebben gereformeerde
voorgangers getracht *Menno Si-
mons* ervan te overtuigen dat hij op
deze manier tekort deed aan de Hei-
lige Schrift, ja aan Christus zelf.
Het eerste godsdienstgesprek vond
plaats in Emden van 28-31 januari
1544 met als gereformeerde theo-

loog *Johannes o Lasco* (de uit Polen afkomstige superintendent van de kerk te Emden). Het gesprek bracht geen verandering. Hoe moeilijk was (en is) het om mensen van eenmaal aanvaard dualistisch denken af te brengen.

Tien jaar later (februari 1554) vond in het Noordduitse Wismar opnieuw zo'n gesprek plaats, nu met de gereformeerde gesprekspartner ds. *Marten Micron* (een Vlaming die toen al enkele jaren als geloofsvluchteling in Engeland had vertoefd). De urenlange debatten (11 uren achtereen!) werden uiteindelijk door & overheid afgeblazen omdat men ordeverstoring vreesde. Men ging nogal fel tegen elkaar in. Toen na enige tijd Menno Simons niet goed meer op kon tegen de goed argumenterende Micron werd hij zo nijdig dat hij deze predikant uitschold voor 'wolf in schaapskleren'.

Nog jarenlang is de leer van de menswording van Christus hét grote discussie-thema geweest in de officiële gesprekken tussen dopers en gereformeerden.

creatio', een nieuwe mens, die geen deel meer heeft aan de boze wereld. Zo wordt hij de wedergebo- ren mens. En daarop volgt een belangrijke notitie: die nieuwe Adam mag zich werkelijk vrij noemen. Beschikkend over een vrije wil. Want hij draagt de wet van G d in

Bondgenoot (= spiritualisme). En die weegt het zwaarst! Van deze gedachte zijn doperse voormannen als *David Joris* en *Caspar von Schwenckfeld* bekende voorstanders. En met hun leringen hebben zij velen in de Nederlanden invloed.

Dat fundamen- tent des Christelike leers doer Menno Simons op dat alle der eerste gescreuen:

Van den eyde der genaden.
¶ Ten andren
Van ware penitentie.
¶ Ten derden
Van den geloue.
¶ Ten vierden
Van den doope.
¶ Ten vyfsten
den Aentemael.
¶ Ten seften
Van den midtinghe Babels.
¶ Ten seuensten
Een langhe besuyt reden.
Daer mach gheen ander fundament ges-
lecht worden behaluen datter gelecht is
het welcke is Jesus Christus. 1. Menno

Menno Si-
mons bic wanschet de geordi-
neerde Ouericheit sampt al-
len menschenliken van wat na-
men staten vnde aspirien dat is
syn verlichtinghe ware ken-
tenisse vnde dat ewighe leuen
van God de Vader ende onsen
lieuen here Iesu Christo den
welcken onsgeloueet heeft vn-
de heeft ons vermaessen van
onsen sonden mit sinen bloede
hem si loff eer vnde prijs van
ewicheit tot ewicheit Amen.
1 4 Die

Bladzijde (1vo en 2ro) van de eerste druk van het Fundamentenboek op ware grootte. Exemplaar van de Bibliotheek der Verenigde Doopsgezinde Gemeente te Amsterdam.

Welke consequenties?

De consequenties van deze christologie kunnen ver getrokken worden: niet alleen wordt de mensheid van Christus feitelijk ontkend, tegelijk is ook een groot vraagteken gezet achter de aard van de verlossing die Hij heeft tot stand gebracht. Waarvan verlost Christus ons? Van de zonde, ja maar waarin zit die zonde dan? Antwoord: In de geschapen werkelijkheid, in de creatio, de schepping. En daarmee ook in alle instellingen die in de schepping voorkomen: overheid, huwelijk, lichamelijke, uiterlijke dingen, enz. Het bidden om 'Verlos ons van de boze', betekent dus losmaking van het creatuurlijke. Dat is te veel van het goede!, hebben gereformeerden altijd volgehouden.

Dopers leren: Christus bevrijdt ons van het kwaad en maakt van de mens die voor Hem kiest een 'nova

het hart. Daarmee is het ware mens- zijn terug, zeggen Hoffman en Simons.

De deur naar overschatting van menselijke mogelijkheden staat hiermee wijd open. Echter, niet alle dopers trekken dezelfde consequenties: de één zal voortaan de wereld mijden (en dat is het kenmerk van de 'mennonieten'), maar de ander heeft op zijn program gezet om de slechte wereld grondig te zuiveren van al het kwaad – en hij gaat over tot radicale maatschappijhervorming (zoals o.a. in Munster, 1534-1536). Intussen is er van een krachtige normativiteit uit de Heilige Schrift bij veel dopers geen sprake. Ze weigeren de bijbel te erkennen als het gezaghebbend Woord van God. Maar als ze dat nog wel tot op een bepaalde hoogte willen erkennen dan is er nog altijd eerst het 'Inwendig Woord', de stem van de Geest in het hart van de gelovige

Het Verbond

Om het voor gereformeerde lezers bekende beeld van de dopers (die vaak alleen worden gekend in hun afwijzing van de kinderdoop) nog iets bij te stellen, is het in ieder geval nodig te letten op hun waarde ring van kerk en verband.

Door een bepaalde onderwaarde- ring van het Oude Testament (goed passend in het schema van het dualisme waar men stelt dat het OT te- veel dingen vertelt die 'te aards' zijn!) is er bij de dopers een groot onbegrip voor de grote betekenis van het Verbond der genade dat God met Abraham en zijn zaad heeft gesloten.

Het Verbond, waartoe God zelf het initiatief nam, is – zoals de Bijbel ons dat leert – een dermate bepalen- de zaak in het leven van Gods kin- deren dat geen mens & deelname aan het Verbond – ik doel op de

kinderen die op de 8e dag moesten worden besneden – in het Nieuwe Testament kan beperken tot alleen de volwassenen. De Bijbel geeft toch nergens ook **maar één** aanwijzing dat er m.b.t. de toelating tot het Verbond een dergelijke wijziging van **Gods** beleid is aangebracht! Ja, uitgaande van de besnijdenis in het OT mag men de betekenis van de doop in het NT **ermee** gelijkstellen. Het betekent intussen **ook** dat we er goed van **doordron-**gen moeten zijn dat God een verbond met een heel volk sluit, en niet maar met een aantal prominenten die hun **kinderen** thuislaten. Maar consequent zijn dopers wel, als ze **m.b.t.** de doop **d m ook stel-**len dat de volwassene er zelf voor moet kiezen. In vrijheid, **zonder** enige dwang. De volwassene bepaalt zelf het moment van de doop en schrijft (in veel gevallen) zijn eigen belijdenis. De doop is daarmee in **de eerste plaats een** daad van de **mens naar God toe!** De gedoopte haalt zelf de goddelijke genade in huis. De autonome **mens** komt hier **al een heel** eind in **beeld** – zo **mogen we hier** wel constateren.

De Kerk

Wat **verstaan** de dopers nu onder de Kerk? Ze is **een** broederschap van alle gelovigen. Dezen weten zich uitverkoren om met God **te le-**ven. Samen met alle heiligen. De christelijke **gemeente** dient zonder vlek of rimpel haar plaats in de wereld in te nemen. Absolute heiligheid past bij elke gedoopte. Daarom **wordt w ook** tucht **geoe-**fend. Tucht om **te** behouden? Ja, maar in vele gevallen vooral om te zuiveren! De ban is **er** om de gemeente te **beschermen** en daarom moet **ook** de hele gemeente in de **toepassing** van de **ban** gekend worden. Nu is dat **laatste** al wel **(te)** veel gevraagd, maar het geheel van deze **tucht oefening** moeten we plaatsen in het streven naar een heilige, perfecte gemeente. Want Menno Simons en de **zijnen** hadden grote bezwaren tegen de volkskerk:

daar konden 'Jan Rap en zijn maat' zomaar gedoopt worden. De tucht leek daar te ontbreken. Maar als 'Jan Rap' dan toch nog eens voor God zou **kiezen?! Wat dan? Ja, dan zal 'Jan Rap-junior'** wel thuis moeten blijven en **mis-**schien wel opgroeien voor gal en rad. Want deze jonge knaap staat nog altijd alleen in het **leven**. God wil pas met hem **te maken hebben** als **hij God** een hand gaat geven. God **kān ook pas** naar hem **toeko-**men als **'Jan Rap-junior'** heilig is geworden. Want die kloof, o die bijna **onoverbrugbare** kloof tussen natuur en genade, tussen schepping en herschepping...!

Gereformeerd belijden

We willen afsluiten door te luisteren naar een nog niet genoemde **ge-**reformeerde prediker uit de 1 & eeuw die op geheel eigen wijze de Wederdopers heeft bestreden: *Guido de Brès*, die ons de Nederlandse *Geloofsbelijdenis* naliet (1561). Daarin staan we stil bij de artikelen 18, 34 en 36, die alle ingaan op de **leerstellingen** van de dopers. Artikel 18 handelt over de **mens-**wording van Christus. De Brès leert ons daar de **Schiften** te belijden 'tegenover de ketterij van de wederdopers, die ontkennen dat Christus van zijn moeder de menselijke natuur aangenomen heeft'. En dan volgen **meer dan 10 aanhalin-**gen uit het Nieuwe Testament. Artikel 34 belijdt de heilige doop en wijst 'de dwaling van de wederdopers af, die niet **tevreden** zijn met **de eens** ontvangen doop en die bovendien de **doop** van de kleine kinderen der gelovigen **veroorde-**lm'. Dit artikel besluit kernachtig met de woorden: 'Bovendien doet de doop **aan** onze kinderen **hetzelf-**de **wat** de besnijdenis deed aan het joodse volk. Daarom noemt de apostel **Paulus** de doop: de **besnij-**denis van Christus (Kol. 2 : 13)'. En artikel 36 belijdt 'de taak van de overheid' en **verwerpt** de **doper-**se leer als volgt: 'Op dit **gunt** wijzen **wij** de wederdopers en **andere**

oproerige mensen af en in het algemeen **allen** die overheid en **gezag** verwerpen, de rechtsorde omver willen werpen door het **invoeren** van gemeenschap van **goederen**, en die de goede zeden die God onder de mensen heeft ingesteld, verstoren'.

Met deze confronterende belijdenis stelden de gereformeerden in Nederland zich naast de **Luthersen** en de Zwinglianen, terwijl **ook** de andere calvinisten (Frankrijk, Schotland) hetzelfde **beleden** tegenover hen die meenden het radicaal-heilige te kunnen vinden in de **mens** zelf. En daarbij de Christus der **Schriften** aanpasten aan hun eigen **manier** van denken.

Ons land telt **vandaag** 135 doopsgezinde gemeenten met een totaal van **ruim** 15.000 leden. **Het** is een bekend feit hoe verschillend de 'ligging' is van deze gemeenten: van tamelijk orthodox tot vrijzinnig. Ik lees in de dagbladen dat van de voorgangers 40% vrouw is, van hen zijn velen **part-timer**. **Sommige** gemeenten zijn warme voorstander van samengaan met de remonstranten. Hun bijna-absolute vrijheid laat dit vrij eenvoudig toe. Gebondenheid – **ook** aan de **Schrift** – is te veel gevraagd. Creativiteit en spiritualiteit zijn de trefwoorden die de weg naar een ongrijpbare toekomst proberen te wijzen.

Zó kerk te willen zijn – ik denk dat **Menno Simons** daar **ook** geen **vre-**de mee zou hebben. Hij zou de **spanning** missen tussen geloof en realiteit, **tussen** heiligheid en werelds leven. Toch zou **hij** de vrijheid van de christen niet weer in een keurslijf willen laten vangen.

Gereformeerden zullen intussen de dualistisch getinte fundamenteën van het doperse denken en **streven** moeten onderkennen. Daarmee zal veel onzuiver **vrijheids-denken** en **heilighedsstreven** herkend kunnen worden en weer in de goede banen van een nuchter-bijbelse visie **wor-**den **teruggeleid**.

De **heiliging** door Christus betekent voor ons verbondenheid aan

Gods Koninkrijk, waarin we – in alle bescheidenheid – naar de geopenbaarde **normen** van Gods **Woord actief mogen zijn**. Als door Christus bevrijde **mensen**.
Tot de grote dag van Christus komt!

Literatuur

Wie over de doperse bewegingen meer wil lezen, kan te kust en te keur gaan. Een goed leesbaar handboek is *Wederdopers, menisten, doopsgezinden in Nederland 1530-1980*, onder redactie van S. Groenveld e.a. (De Walburg Pers Zutphen 1981).

Wetenschappelijk onderzoek wordt o.m. gepubliceerd in de reeks *Documenta Anabaptistica Neerlandica*, uitgever is Brill te Leiden.

Verder geeft de Doopsgezinde Historische **Kring** ieder jaar een editie uit van de *Doopsgezinde Bijdragen* (nieuwe reeks); adres: Singel 452, 1017 AW Amsterdam.

Extra nummers van De Reformatie...

...kunt u bestellen door
overmaking van de kosten
op postrekening 40 60 40
t.n.v. De Reformatie-Goes,
onder vermelding van Jaar-
gang en nummer.

Dit zijn de kosten (incl.
porto):

- 1 ex.: f 3,35
- 2 ex.: j 6,00
- 3 ex.: f 8,65
- 4 ex.: f 10,60
- 5 ex.: f 12,55

Na ontvangst van het be-
drag wordt uw bestelling
per omgaande uitgevoerd,

Oriëntatie in de filosofie

Dr. Van den Brink heeft een **even** helder geschreven als uitdagende inleiding in de filosofie het licht doen zien, speciaal gericht op theologen. Het is niet gemakkelijk het nu **reeds** te bespreken, omdat het gaat om het **eerste** deel. Een **tweede** deel staat nog te verschijnen. Daarin zal de filosofie van de nieuwe en **moderne** tijd behandeld worden. Ik kan het boekje van **Van den Brink** van harte aanbevelen. Het is **een** niet moeilijk toegankelijke inleiding in de geschiedenis van de **filosofie**, maar met een eigen inzet. Deze **inzet** wordt be-
paald **door** het feit dat het boekje ge-
schreven is door een theoloog voor theologen. Dat wil zeggen **dat** Van den Brink vooral die thema's aan de orde stelt, die vanuit een schriftuurlijke theologie (en de geschiedenis **daarvan**) relevant **zijn**. En omdat **&** auteur ook **filosoof is**, heeft hij dat gedaan met verstand van zaken en met gevoel voor de problematiek.

In het inleidende **hoofdstuk** maakt de auteur deze inzet **openbaar**. Van den Brink probeert daar de vraag **naar** de betekenis, de essentie en de zin van de **filosofie** te beantwoorden. Het aardige is, dat **hij** dat doet op een typisch filosofische manier. Hij **beantwoordt** de vragen weliswaar, maar laat voor alles merken dat de vragen zelf **reeds** **filosofische** problemen zijn. Zo geeft de vraag naar **een** definitie van de filosofie aanleiding het probleem wat een definitie is, aan de orde te stellen. En de vraag naar de zin van de filosofie, brengt Van den Brink ertoe op te merken dat deze **nooit** in termen **van** nut kan worden **beantwoord**.

Het interessantst zijn evenwel de opmerkingen die de auteur maakt over de zin van filosofie **voor** theologen. Met de ondogmatische **instelling** die eigen is aan filosofen uit de school van prof. Brümmer uit Utrecht, worden **kritische** vragen aan de **traditie** gesteld, **vooral** op die **terreinen** waar begrippen niet helder worden gehanteerd of onderlinge tegenstrijdigheden dogmatische discussies lijken te beheersen. Maar belangrijker nog is de opmerking van **Van den Brink**, dat **men** sommige theologische discussies (bijvoorbeeld de strijd **rond** Arius in de eerste eeuwen van de kerkgeschiedenis) niet begrijpen kan los van de filosofische achtergronden.

In het spreken over de zin van filosofie-beoefening voor theologen, onder-

Jan Hoogland

B boekbespreking

scheidt de auteur vier invalshoeken: dogmatisch, praktisch-didactisch, apologetischen **zelfkritisch**. Op alle invalshoeken geeft hij een korte, met voorbeelden **aangevulde**, **toelichting**. Hoewel de inzet in de overige (historische) **hoofdstukken** verder nogal **impliciet** blijft, is zij **wel** degelijk werkzaam in de **selectie** van thema's die de **auteur** behandelt. Expliciet wordt zij weer in het laatste hoofdstuk, waar **Van den Brink** ingaat op de wortels **van onze** eigen **reformatorische traditie**: Reformatie, **Luther**, Calvijn en de Protestantse scholastiek. De laatste **term** maakt duidelijk dat Van den Brink zich in bepaald opzichten **kritisch** van de traditie distantiert. In **deze** paragraaf krijgt het **boekje** werkelijk iets uitdagends, overigens **zonder** dat dit uit de toon valt ten opzichte van de rest **van** het **boekje**. Nergens slaat de filosofie in het boekje een hoge, arrogante en autoritaire toon aan jegens de thwlogie, zoals dat in de westerse wijsbegeerte **nogal** eens **gewoon** is. Wel wordt **op** een steekhoudende en schriftuurlijke manier de (niet altijd even vruchtbare) **invloed** aange-
toond van een wijsgerig **begrippenkader** op theologische discussies. Een theologie die zichzelf en haar traditie **serieus** neemt, **doet** er goed aan kennis te nemen van deze en dergelijke passages. Want niets is zo zorgwekkend als een thwlogie die haar zelfkritiek verliest.

Rest mij nog één opmerking: het gaat om een inleiding in de **filosofie** voor theologen. **Maar** niet-theologen moeten zich daar niet door laten weerhouden. Integendeel. **Iedereen** die geïnteresseerd is in de filosofie en in de (filosofische) achtergronden van veel discussies in **&** gereformeerde theologie en geloofsleer, kan met dit boekje zijn winst doen. Het enige nadeel van het boekje is, dat de **investering** die met de aankoop **ervan** gemoeid is, hoogstwaarschijnlijk nog eens herhaald moet worden bij het verschijnen van het tweede deel. Daarom hoop ik dat ik ook dat mag bespreken.

N.a.v. dr. G. van den Brink, *Oriëntatie in de filosofie* 1, Zoetermeer, Boekencentrum 1994 (Theologie in reformatorisch perspectief)

WAARIN IS DE GHBO-V GEREFORMEERD?

2 (slot)

In het eerste artikel kwam aan de orde dat het noodzakelijk is dat de gereformeerde identiteit handen en voeten moet krijgen in de dagelijkse praktijk van een gereformeerde verpleegkundige. Hoe krijg je daar grip op? Drie aspecten komen dan naar voren: het ideële aspect (Welke normen en waarden heb je? Hoe kijk je tegen de mens aan? Wat is je visie op gezondheid en ziekte, hoe denken we over lijden en over verplegen?), het vormaspect en het handelingsaspect). Er werden een aantal uitgangspunten genoemd voor de mensvisie. In dit artikel worden die punten verder uitgewerkt voor de dagelijkse praktijk. Verder worden het vormaspect en het handelingsaspect nader uitgewerkt.

Vertaalslag van de uitgangspunten

Aan het slot van ons vorige artikel ging het over ons geloof in God en onze visie op de mens en op lijden en ziekte. Nu komt echter de opgave, zoals dat ook door anderen van ons gevraagd wordt, hoe vertaal je dat naar de praktijk van verplegen en het opleiden daartoe?

Daarvoor is een concept van verplegen nodig, alweer een van de kernbegrippen. In dat concept kan een verbinding gelegd worden tussen visie en de praktijk. Er bestaan genoeg van die concepten van verplegen. En laten wij niet denken dat al die concepten neutraal van aard zijn. De gereformeerde HBO-V heeft gezocht naar een concept waarin de eerder beschreven mensvisie over-

eind kan blijven, zonder dat concessies gedaan moeten worden. Tevens wordt aan het concept de eis gesteld dat het richtinggevend moet zijn voor de praktijk van verplegen. Na lange tijd van analyseren kwamen wij in aanraking met het Neuman Systems Model. Genoemd naar de ontwerper daarvan. Dit model bleek te voldoen aan de door ons gestelde eisen.

Dat willen wij verder uitleggen. Het is niet mogelijk in het kader van dit artikel om Neuman uitgebreid te behandelen. We volstaan hier met een weergave op de meest belangrijke punten.

Neumann

Betty Neumann is als verpleegkundig theoreticus actief in de acade-

J. de Meij/G.J. Westrik

Opvoeding en onderwijs

mische wereld in de Verenigde Staten.

Kenmerkend voor haar is dat zij een serieuze christin is. Ze geeft dat in haar werk helder aan. Zij gelooft in God de Vader, in Jezus Christus en in de Heilige Geest. Opvallend is dat zij in haar mensvisie een expliciete plaats inruimt voor de spirituele dimensie (= de geestelijke kant). Zij noemt dit de spirituele variabele, een van de vijf variabelen waaruit haar opvatting over de mens bestaat. De andere vier variabelen zijn de fysieke, de psychische, de ontwikkelings- en de sociaal-culturele variabele.

Wat is hier zo specifiek christelijk aan? In de verpleegwereld is het holistische uitgangspunt vrij algemeen aanvaard. Het holistische uitgangspunt gaat er vanuit dat de mens gezien moet worden als een eenheid van lichaam, ziel en geest. Daarmee is het bestaan van de spirituele dimensie toch in brede kringen in de verpleegkunde geaccepteerd?

Neuman stelt echter dat haar spirituele variabele op een belangrijk punt verschilt met het humanistisch existentialisme, de filosofische richting die momenteel in de verpleegkunde de boventoon voert.

Het humanistische idee gaat er van uit dat spiritualiteit een natuurlijke uitdrukking is van iemands behoeften (spiritual needs) die gecreëerd worden door menselijke waarden. Maar daar ligt dan ook tegelijkertijd de beperking.

Neuman's idee met betrekking tot spiritualiteit gaat er daarentegen vanuit dat spiritualiteit theocentrisch van aard is. Het vindt zijn middelpunt in een Externe kracht. Het humanistisch existentialisme weerlegt het bestaan van zo'n exter-

ne Goddelijke kracht omdat een dergelijke opvatting voor een mens niet te controleren valt. Neuman's **spirituele** variabele kan men **alleen** maar begrijpen vanuit **het geloof** dat **God** bestaat, als een externe Kracht. Zij stelt dat de **mens** in principe geschapen is om in relatie met zijn Schepper te leven.

De toepassing

Tot zover een heel **korte** typering van haar uitgangspunten, er zou uiteraard veel meer over te zeggen zijn.

Als wij nu **onze** eisen aan het concept hierop loslaten, **wat** levert ons **dat** dan op?

Ten eerste hebben we te maken met een **model** waarin qua **mens**visie recht gedaan kan worden aan de uitgangspunten zoals door Veling verwoord in het vorige artikel.

Er wordt afstand genomen van heersende humanistische noties.

Vervolgens is er **erkenning** voor lijden en ziekte, zij worden niet genegeerd maar **zijn** niet alleen bepalend voor welbevinden. Doel van verplegen is echter het bevorderen van **welbevinden**, m.a.w. het ondersteunen van zingeving bij alles **wat** de patiënt overkomt. Dit laatste, de zingeving, **wordt** door ons essentieel gevonden.

Alhoewel volgens Neuman het doel van verplegen is het **bevoor**deren en herstellen **van** stabiliteit bij de patiënt en daardoor het bevoorderen van welbevinden stelt zij daarbij ook dat de zingeving de belangrijkste determinant **daartoe** is.

Met dit alles **biedt** dit kansen voor verbetering van de verpleegkundige praktijk. We zullen dat met twee voorbeelden uit de praktijk illustreren.

Twee **praktijkvoorbeelden**:

1. Stervensbegeleiding

Onze studenten geven aan dat ze de stervensbegeleiding één van de **allermoeilijkste** dingen uit de praktijk vinden. Door het beleid in de

gezondheidszorg sterven er meer mensen thuis. Daardoor komen de studenten in hun stage en de **ver**pleegkundigen in **hun** werk er steeds **meer** mee in aanraking, **voor**al in de wijkverpleging. Er ontstaat dan een band **met** de patiënt. Iedere dag kom je **daar** thuis als verpleegkundige en je leert iemand kennen. Vaak worden steeds **meer** dingen aan jou **toevertrouwd**. Je bent getuige van de lichamelijke aftakeling, het is slechts nog **een** kwestie van tijd. Van het bestrijden van ziekte of **bevorderen** van herstel is al geen sprake meer. Het is **de mens** bijstaan in zijn nederlaag.

Als de patiënt christelijk is, **komen** er **kansen** voor de **christelijke** verpleegkundige. Moeilijk vinden onze studenten het als de patiënt **ongelovig** is. Je **zou zo graag** willen praten over de heel **belangrijke** dingen, maar je mag er eigenlijk niet **over** beginnen.

De inbedding van de spirituele variabele in het verpleegkundig handelen, waarvan Neuman vindt dat dat **moet**, biedt hier kansen **toe**. Het einde staat al vast, **maar toch kan** de verpleegkundige bij **ieder mens** streven naar bevordering van het welbevinden. **Je** past dit **toe** als **pro**fessional. Op die basis **kun** je bij de patiënt vragen hoe hij terug kijkt op het leven, welke betekenis heeft het voor hem gehad. Hoe kijkt hij naar de toekomst, denkt hij dat het afgelopen is. Zo ja, **wat vindt** hij daar dan van, geeft hem dat rust? Deze vragen bieden **ruimte** en vaak zullen zowel patiënt als verpleegkundige hier baat bij hebben. Professioneler **gezegd**: de kwaliteit van de zorg neemt **toe**.

De christelijke verpleegkundige zal daarbij **moeten** accepteren dat veel mensen **een** ander **zingevingskader** hebben dan het **christelijke** kader. Het is niet de bedoeling om hier de evangelisatie de **zorg** binnen te trekken. (Spiritualiteit beperkt zich overigens ook niet tot religiositeit, het voert echter te ver om dat nu uit te werken.)

Het is wel **de erkenning** van een

wezenlijk aspect bij het sterven dat niet tot zijn recht komt als **de ver**pleegkundige zich beperkt tot de **technische** wasbeurt.

Onze studenten ervaren het als een opluchting als blijkt **dat** deze aspecten professioneel aan de orde **mo**gen komen.

2. Drugsverslaafden

Een tweede voorbeeld betreft drugsverslaafden. Een verpleegkundige die een verslaafde verpleegt en begeleidt zal merken dat de verslaafde terugpakt naar **&** verdoven de middelen als het hem ontbreekt aan een zingevende motivatie. Dat betekent dat er **meer** zal moeten zijn dan het inspreken van **moed** en het bestrijden van ontwenningssverschijnselen. De **verpleegkundige** zal in de zorg essentiële aandacht moeten besteden aan vragen **ais**: wat wil je met je leven, waarom ben je hier op **deze aarde**, **waar wil** je naartoe, wat wil je bereiken, wat zijn **jouw** doelen?

Als iemand erin **slaagt** om hier motiverende antwoorden te vinden neemt de kans op **afkicken** toe.

Sterk bepalende dimensie voor resultaat is echter wel de spirituele **&** **mensie**.

De gereformeerde hogeschool wil studenten hierin opleiden en **trainen**. Uit **onderzoeken en** literatuur blijkt **dat** door verpleegkundigen de spirituele **aspecten** vaak verwaarloosd worden.

Wij **willen** daar niet in **mee**, omdat wij zelf in ons mensbeeld het bestaan van onze Vader in de hemel **erkennen**.

Enkele scholen hebben dit model **in Amerika** al toegepast in hun **onderwijsprogramma**, het blijkt goed te kunnen. Prof. Neuman is **geïnteresseerd in** de manier **waarop** de gereformeerde hogeschool dit doet, en **volgt** dit op de voet.

Het is goed om hier **enige** aandacht **te** besteden aan het omgaan met dit soort modellen. Als eerste geldt dat het hier om een model gaat en niet om **een** theorie. Het is dus niet zo dat je **jezelf** helemaal uitlevert aan

de inhoud van het **Neuman Model**. Integendeel, er is ruimte genoeg om het **zelf** in te richten. Dit geldt voor de verpleegkundige inhoud, welke **theorieën** ga je **erin** stoppen en waarom?

Eveneens gaat het om de **vraag** of de begrippen en uitgangspunten **ook** passen in ons gereformeerde denken, hebben we het over dezelfde dingen? Als Neuman het over God heeft noemt zij **God een externe kracht**, m.n. om uit te **laten** komen dat het om heel iets anders gaat dan bij humanistische denkbeelden **waarin de mens zelf** oorsprong is van alles. Past het echter in onze gereformeerde denken om zo over God te spreken?

Een **ander** voorbeeld van zo'n analysevraag: In het vorige artikel hebben wij onze **mensvisie** m.b.v. **Velling** beschreven. We geven een citaat hieruit: 'De breuk tussen **God w Zijn Schepping is door Jezus Christus, die God is en mens werd, in** beginsel hersteld. **Daarom kunnen de mensen die** de toekomst van Christus verwachten, leven in liefde van Hem'.

Dit vinden we in het model niet heel **nadrukkelijk** terug. Waar-**schijnlijk** omdat het **een** model is voor het verpleegkundig handelen. Als Gereformeerde HBOV **vinden we** het **wel** essentieel om de Heiland daarbij heel duidelijk te **trekken** in de uitgangspunten die aan een model voorafgaan.

Hier raken we het hart van de motivatie van veel **christen** verpleegkundigen om dit werk te doen.

We **staan** nog maar aan het begin van al deze afwegingen, maar zullen die zeker voortzetten.

Vormaspect

Tevens biedt het begrip spiritualiteit aanknopingspunten voor het volgende aspect van **Messelink** en Van den Berg: het **vormaspect**, 'het ideële dient zichtbaar te **worden** in concrete vormen, structuren, procedures en **inhouden**'.

Bij concrete vormen zouden we kunnen denken aan lezen en bid-

den, aan vieringen bij christelijke feestdagen en voor en na vakanties. Bij structuren en procedures gaat het meer om de organisatie-kant van de school. Het ideële wordt hier **voornamelijk vormgegeven** door het personeelsbeleid, het studenten-aannamebeleid en de **bestuursvorm**, waar de invloed van leden en ouders gegarandeerd is. Bet zou te ver voeren om deze aspecten hier **uit** te werken.

Wel moet getracht worden **spiritualiteit ook spiritualiteit** te laten zijn. Als het **vormaspect** uitmondt in **betekenisloze rituelen** dan bidden we bijvoorbeeld, omdat dat zo hoort, maar horen niet eens **meer** wat we zeggen tegen God. Dan leeft de spiritualiteit niet **meer**. Dit levend houden is een opgave op zich, niet alleen voor ons maar **voor** iedere gereformeerde organisatie. En **uiteraard** voor iedere gelovige. **Bezinning** op het levend houden van het geloof zou in iedere organisatie een vaste plek moeten **krijgen**.

Het handelingsaspect

Op het laatste aspect, het **handelingsaspect** gaan we wel wat verder in. 'Hier staat het pedagogische en didactische handelen van de **docenten** centraal'. Op de HBO-V proberen wij het begrip 'veiligheid' centraal te **stellen in** ons didactisch **klimaat**. Veiligheid betekent dan dat je als **student** je eigen leervragen hardop mag stellen en aandacht **mag vragen** voor die **dingen** die jij moeilijk vindt.

Voor een gereformeerd iemand is dat op een grote neutrale verpleegkunde **opleiding** niet eenvoudig. Dit blijkt b.v. uit **ervaringen van** studenten die eerst op een neutrale school hebben **gezeten** en daarna **de overstap naar** de Gereformeerde **HBO-V** hebben gemaakt. Het valt op zo'n neutrale school niet **mee** om tussen 120 andere eerstejaars te **zeggen** dat jij je afvraagt **hoe** jij al die nieuwe informatie moet rijmen met alles **wat** je thuis hebt geleerd. Dat dit een spanningsveld is wordt overigens toegegeven door **grotere,**

ook **christelijke**, opleidingen. Gesteld wordt dat de kleinere **&&** x verpleegkunde-opleidingen een maatschappelijke functie hebben in die zin dat zij de **leervragen** van studenten uit de **eigen** achterban veel beter **begrijpen** en op kunnen pakken **dan** andere scholen.

Deze veiligheid is een kostbaar goed dus, maar ook niet zonder problemen. Want aan het eind moet de student hetzelfde kunnen als iedere beginnende verpleegkundige. Dat betekent dat de confrontatie wel **degelijk moet** worden aangegaan. Dit **gebeurt** dan **veelal** middels het bekende concept van 'begeleide confrontatie'. Dit leidt weleens tot **schokreacties** bij studenten als de verpleegkundige harde werkelijkheid hun gepresenteerd wordt. Niet zelden omdat het **al** vroeg aangeleerde **ideaalbeeld** van de **zorgende zuster** geweld aangedaan wordt, maar **ook** de **schrik van**: 'moet ik dat straks aankunnen?'

Gelukkig bestaat het concept uit **twee** delen, **uit** confrontatie en uit begeleiding. Voordeel van **een** gereformeerde opleiding is dat je er (bij) bent als de confrontatie plaatsvindt.

Tenslotte

Er valt veel en veel meer te vertellen over identiteit op een orthodox christelijk verpleegkundige opleiding. Daar is hier geen ruimte voor en wellicht is daar **ook** niet iedereen in geïnteresseerd. Gepoogd is enkele hoofdlijnen aan te geven en ook aandacht te vragen voor die dingen die **moeilijk** zijn.

Wij hopen onze functie en onze zoektocht nog lang onder de zegen van de Here te **kunnen voortzetten**.

Een nieuwe reformatie nodig?

In de Duitse Evangelische Kerken geeft de Evangelische *Gesellschaft* het maandblad *Licht und Leben/Der Feste Grund* uit. In het **januarinummer** schrijft dr. *Lothar Gassmann* over de vraag: Hebben **wij een nieuwe reformatie** nodig? Hij geeft in dit artikel enige gedachten over de situatie van de Evangelische **Kerk**:

Er is een **reformatie** nodig. Zij kan **alleen** maar **beginnen** met **sen** te rugkeren naar de Bijbel en de bijbelse **Jezus Christus**, onze Verlosser en Heer. Onmisbare basis **voor** een geestelijke **vernieuwing** van de Evangelische Kerk is een **bijbelgetrouwe opleiding** en een **erkenning** van instituten **waar** die gegeven wordt. Kerkelijke tucht, dat wil zeggen het buitensluiten van dwaalleraars en verleiders, zou ook geen halt moeten houden bij **kerkelijke** hoogwaardigheidsbekleders en bisschoppen. Op de grondslag **van** het Woord van God moet tegenstand geboden worden aan de ideologieën **van** de tijdgeest, **zowel van** rechts als van links.

De evangelische kerken in veel landen, ook in Duitsland, hebben zich ver verwijderd **van** hun bijbels-reformatorische basis. Onder **de** aanvallen **van** rationalistische systemen en een vernietigende kritiek, verloor de Bijbel voor velen haar **gezag**. Jezus Christus geldt bij velen alleen nog maar als maatschappelijk revolutionair, vredesprediker, mysticus **en** goed mens, maar niet meer als de Zoon van God en Verlosser.

Ook in de kerken hebben ideologieën **van** de **zelfverlossing** steeds **meer** ruimte gekregen (...)

Op ethisch gebied vermindert de weerstand tegen abortus en het 'in-zegenen' van homoseksuele verbin-tissen, zelfs tussen geestelijken, steeds meer. De bewering die je bijvoorbeeld op Kerkendagen kunt horen, dat de Geest **van God** in alle godsdiensten werkt, leidt tot inter-religieuze **'gebedsgemeenschap-**

pen' en tot een overtreding van het eerste gebod ('ge zult geen andere goden naast Mij hebben'). Hoe meer 'open voor de wereld' en 'eigentijds' de **kerk** wil **zijn**, des te **meer** verkeert **ze** in het gevaar haar eigen boodschap van de verlossing van de zondaar **uit** genade alleen, kwijt te **raken**.

Christenen die trouw willen blijven aan de belijdenis, kunnen kiezen tussen de **mogelijkheden** huisgemeenten of **verenigingen** te **vormen** binnen de **volkskerk**, of – zoals in de tijd van de dictatuur van het Nationaal-Socialisme – zich te **verenigen** onder een 'belijdenis-synode'. Evangelische alternatieven voor de bestaande instellingen binnen de volkskerk (werk onder vrouwen en studenten, persorganen, scholen, universiteiten **etcetera**) kunnen vermeerderd en uitgebreid **worden**. De vraag of je uit de **kerk** zult **weden** is een persoonlijke **gewetensbeslissing** voor ieder individu. Maar deze stap zou dan voor gelovige Christenen onontkoombaar kunnen worden, als de kerk als geheel **tot** besluiten komt en **die** bindend oplegt, die duidelijk in **strijd** zijn met de Heilige Schrift.

Fm opmerkelijk geluid in een volkskerk!

Geloofsbeleving als doofpot

De synodaal Gereformeerde Kerken gaan zich op synodaal niveau **bezin-nen** op geloofsbeleving. Vorige week gaf ik het officiële bericht door. Vandaag een commentaar daarop van prof. *Van 't Spijker* in De Wekker van 19 januari:

Geloofsbeleving

Dat **we** met de kwestie van geloofsbeleving op **een enigermate** on-grijpbaar terrein komen, blijkt uit de gang van zaken **op de synode van de Gereformeerde Kerken**. We bedoelen de **klacht** die de Gereformeerde Kerk van Haarlem-Centrum indiende tegen de opvattingen van prof. dr. H.M. Kuitert. De sy-

G.J. van Middelkoop

M meegelezen

node verwees deze kerk naar de **kerkeraad** van de gemeente waar-
van **men** veronderstelt dat prof.
Kuitert lid is. Deze **verwijzing** ge-
schiedde. 'In navolging van **kerke-
lijk** recht.' De kerkeraad van Am-
sterdam-Buitenveldert, bij wie de
kwestie belandde, vroeg zichzelf
en de synode of deze gang van za-
ken nog wel van deze tijd is. Hij
stelde voor om een synodale **bezin-
ning** op gang te brengen over eigen-
tijdse geloofsbeleving. Zo gaat
blijkbaar 'in navolging van kerke-
lijk recht' een zaak de doofpot in,
de geweldig grote doofpot van de
geloofsbeleving. Boeiend thema.
Wie nog maar een beetje gerefor-
meerd bloed door de **ad'ren** vloeit,
zal zich **innerlijk warm** voelen wor-
den. Laten we het over geloofsbe-
leving hebben 'in navolging van ker-
kelijk recht'! Nochtans een vreem-
de **imitatio**, zo komt het ons voor.
Een concrete klacht met betrekking
tot de kerkelijke leer, wordt **geële-
veerd**, opgeheven in de sfeer, niet
van geldend gereformeerd **kerk-
recht**, maar in de ongrijpbare we-
reld en in het onvoorspelbare kli-
maat van de spiritualiteit. Alle reli-
gieuzen worden **broeders**. Zo is de
zaak van tafel, **voor de zoveelste
keer**. Zo is er over de leer geen uit-
spraak gedaan. Laten **we** het over
geloofsbeleving hebben en alles
wordt koek en ei.

Om daardoor de ware religie te onderhouden

Wellicht is het goed om een klein zinnetje uit een oude gereformeerde belijdenis in herinnering te roepen, nl. dat de geestelijke **be-
stuurswijze** in de kerk dient, om
daardoor de **ware** religie te onder-
houden. Echte religie, een wezen-
lijke **band** aan God en **zijn dienst**

inhoudend, heeft alles te **maken** met de kerk en haar recht. Wie in dit klimaat een zaak behandelt 'in navolging van kerkelijk recht', **komt** anders uit **dan waar de synode** van de **Gereformeerde Kerken** op zint. Natuurlijk kennen **ook** wij de eisen van onze eigen tijd. Welke kerk zou daar aan voorbij **willen** gaan. Maar de gereformeerde belijdenis kent ook haar eigen eisen. Zij wil volop functioneren in **een** naar gereformeerde orde gestructureerde kerk. De destructie van de kerk heeft **dikwijls dáár** onbelemmerd **haar** slag kunnen slaan, **waar** men de hand lichtte met de in broederlijk overleg **aangegane** verplichtingen. **Daar** hoort de orde van de **kerk** bij. Het is triest om te **zien**, hoe een **kerk**, die aan het recht in de **zuivere** confessionele zin zoveel **waarde** toekende in 't verleden, **nu** aan het ontbreken van recht te gronde gaat. Men roept om religie, om **ervaring**, om geloofsbeleving, om spiritualiteit. En men stelt dat dezen zullen floreren **zonder** orde, recht, **gezag**, gehoorzaamheid. Dat wordt rehtens **een** kerk van 'elc wat wils', een religieus gezelschap, dat bij ontstentenis van ware leer niettemin het geestelijk klimaat in Nederland nog wil bepalen. Het is negentiende-eeuws gedacht, burgerlijk optimistisch, zoals toen de liberale heren het in hun brein hadden.

Geloof delen met vrienden

In het Centraal Weekblad van 19 januari jl. maakt ds. *Pieter Boomsma* onder deze kop enkele **opmerkingen** over de vraag: waarom komen **mensen** tot geloof in Jezus? Zou het niet **vooral** gebeuren doordat gelovigen gewoon met hun vrienden en **anderen** die zij regelmatig **ontmoeten** ook over het geloof praten?

Of het belangrijk is of je met je **vriend(inn)en** over het geloof praat? Wat denk je? Het kan zijn dat er mensen bij zijn die het van iemand anders niet zo **gauw** zullen

horen. Weet je, het hangt af van de vraag of je het zelf belangrijk vindt. Geloven bedoel ik. Te **ma-**ken hebben met God, met **Christus** Jezus.

Wanneer het geloof jou **zelf** niet zoveel zegt, zul je er niet over beginnen. Wanneer het je wel het nodige zegt, is er nog altijd een beste kans dat je er niet **goed** raad mee **weet** in de richting van de mensen om je heen. En toch... Wanneer jij en ik het er niet over hebben met de **mensen met wie we regelmatig omgaan**, wie dan wel? Ik kom op de vraag vanwege een aantal cijfers. Waardoor komen mensen tot geloof in Jezus? Waardoor sluiten

mensen zich aan bij een kerk of gemeente? Daar is onderzoek naar **ge-****daan**. Jaren geleden was er al eens iemand die uitzocht hoe vruchtbaar het werk van de getuigen van **Jehova was**. Uit dat onderzoek bleek dat duizend uren langs de deuren één bekeerling opleverde. De meeste mensen die zich bij deze organisatie aansloten deden **dat omdat** ze waren aangesproken en meegenomen door familie, vrienden, **buren** of kennissen. Hoe zit dat met het christelijk geloof? **Ook daarover** zal wel heel wat **bekend** zijn, maar ik wil je de cijfers van één onderzoek **eens** laten zien. **Een** half procent van de 'nieuwe gelovigen' komt op het idee door ra-

Uw kerkgebouw is toch wel bij Donatus verzekerd?

100% zekerheid

Als brand-, storm- of andere

schade dreigt, is het maar het beste als uw kerkelijke eigendommen bij Donatus zijn verzekerd. Gewoon, omdat Donatus in de praktijk bewijst er te zijn wanneer Donatus het meeste nodig is! Bij calamiteiten van welke omvang en aard dan ook. Op basis van op maat gesneden voorwaarden.

50% premierestitutie

Bovendien is kiezen voor Donatus kiezen voor verantwoorde bestedingen. Jaarlijks wordt de winst van Donatus in de vorm van premierestitutie terug betaald. In de afgelopen 10 jaar bedroeg deze premierestitutie gemiddeld maar liefst 50%!

Samen sterk.

Donatus is een onderlinge

verzekeringmaatschappij. En dat betekent dat de leden samen de kracht van Donatus bepalen. Een gemeenschapsgedachte die inmiddels toe heeft geleid, dat er ruim 75% van alle kerkgebouwen in Nederland bij Donatus is verzekerd.

Wilt u meer weten?

Vraag dan om een persoonlijk

gesprek met één van onze adviseurs.

Ook als u nu nog elders bent verzekerd.

donatus

Vertrouwd verzekerd.

O V M. Donatus u.a., Postbus 5055, 5201 GB 's-Hertogenbosch, tel. 073-612 21 66

dio of televisie. **Kerkelijk** vwmingswerk **en** bezoekwerk scoren elk vier procent. Evangelisatiecampagnes **komen** op vijf procent. Een beetje sneu vind ik, omdat **dat** iets is waar nogal wat energie en (soms) geld in wordt gestoken.

Maar goed: niet geschoten is altijd gemist.

De cijfers klimmen iets bij 'bijzonder **moeilijke** omstandigheden'. Mensen **die** in een knel-situatie op zoek gaan en vinden, vormen acht procent. Spontaan bezoek, **mensen** die zelf **binnenstappen**, dat is twaalf procent. Een predikant of voorganger die mensen over de drempel helpt, levert 22 procent op. **Om** eerlijk te zijn moet worden gezegd dat dat veelal mensen zullen zijn die al **uk zijn** op contact. De 'vrucht is **rijp**' zagezegd. Wat werkelijk werkt is de categorie die 76 procent **verzamelt**. Dat is familie en vrienden.

Je ziet het, het is **bij de kerk** niet anders dan **bij de** 'getuigen'. De relaties die er al zijn, daar **gaat het** om. De mogelijkheden mensen te interesseren voor het **geloof** in Jezus liggen dus voor **het** oprapen, zou je zeggen. Gewoon delen, met wie je toch al ontmoet en spreekt. Het is wel **waar**, maar niet 'gewoon'. We zijn er, wees eerlijk, **aardig verlegen** **mee**. Waarom? Waardoor? Ik denk, dat er in ieder geval twee **dingen zijn** te noemen. Het eerste is onze eigen verlegenheid. Omdat **veel** mensen hun **geloof**, hun **omgang met en navolging** van Jezus niet bijster onderhouden, bloeit het niet bepaald. En waar je **niet** enthousiast over bent... daar praat je niet zo gauw over. Het **tweede** is de vraag: Waar **laat** je ze? Lang niet elke kerkdienst is **uitnodigend voor een geïnteresseerde** buitenstaander of **voor een beginnend** gelovige. Daar zouden we nog heel wat aan kunnen doen.

Zojuist
verschenen

Ds. M.J.C. Blok

Gaat de dominee voorbij?

– een boekje voor dominees en andere kerkgangers –

Een zeer **actueel** boek dat de gehele gemeente aangaat. Het raakt **name-lijk** niet **alleen een** dominee en zijn gezin als hij overspannen wordt of als er **bijvoorbeeld sprake is** van disfunctioneren.

136 pag., **Ingenaaïd**, £ 16,50

Prof. J. Kamphuis

Een eeuwig hallel

– de lof van God in het eeuwige leven –

In het **derde** boek 'Een eeuwig hallel' wordt de lijn gevolgd, die de Bijbel **trekt** naar de eeuwigheid en **het hallel** dat **daar** zal klinken. Met dit **b e k** over het hallel is de **trilogie** over de lofzang voltooid.

200 pag., **gebonden**, £ 28,-

Ook verkrijgbaar bij de boekhandel.

Oosterbaan & Le Cointre B.V.

Postbus 25, 4460AA Goes,
Telefoon 0113-215591

